

Jablonca község helyneveinek vizsgálata

TDK-dolgozat

2020

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	3
1. ÁLTALÁNOS ELMÉLETI TUDNIVALÓK.....	5
1.1. A tulajdonnév.....	5
1.2. A helynév.....	6
1.3. A helynévhasználatot befolyásoló tényezők.....	6
1.3.1. A kétnyelvűség.....	6
1.3.2. A nyelvpolitika.....	8
1.3.3. A névpolitika.....	9
2. A KUTATÁS HELYÉNEK ÉS MÓDSZEREINEK BEMUTATÁSA.....	11
2.1. A kutatási terület.....	11
2.1.1. Elhelyezkedés.....	11
2.1.2. Történelem.....	12
2.1.3. Demográfiai adatok.....	15
2.2. Kutatási módszerek.....	16
3. JABLONCA HELYNEVINEK VIZSGÁLATA.....	19
3.1. A magyar helynévkutatás.....	19
3.2. Jablonca község helynévanyaga.....	20
3.2.1. A helynévanyag gyűjtése.....	20
3.2.2. Az adattár felépítése.....	20
3.3. A helynévanyag funkcionális-szemantikai vizsgálata.....	21
3.4. A helynévanyag lexikális-morfológiai vizsgálata.....	23
4. HELYNÉV-SZOCIOLÓGIAI VIZSGÁLAT JABLONCA KÖZSÉGBEN.....	25
4.1. A helynév-szociológiai kutatások története és vizsgálódási pontjai.....	25
4.2. A helynévismeret vizsgálata.....	25
4.3. Az interjúzás eredményeinek bemutatása.....	26
4.4. A kérdőíves kutatás eredményei.....	28
ÖSSZEGZÉS.....	33
SZAKIRODALOMJEGYZÉK.....	35
MELLÉKLET.....	40

BEVEZETÉS

Dolgozatomban Jablonca község helyneveit vizsgálom. Azért választottam ezt a települést, mivel itt születtem. Munkám célja az, hogy feltárjam a falu helyneveit, ezáltal jobban megismerve a helyet, ahol élek. A feltérképezés során a helynévállományt több szempontból fogom vizsgálni, melyek alapját két szakirodalom képezi: HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* (2007) című munkája, a helynév-szociológiai elemzés során pedig GYÖRFFY ERZSÉBET *Helynév-szociológia* (2018) című könyve.

A kutatásom rendelkezik néhány előzetes vizsgálódással, melyeket az egyetemi tanulmányaim során végeztem. Egy szemináriumi munka során keltette fel érdeklődésemet a téma, melyben a Jabloncán vizuálisan megjelenő tulajdonneveket dolgoztam fel. Ezt kibővítve írtam egy dolgozatot, mely a község és egy szomszéd település (Szilice) névszemiotikai tájképét mutatta be (CSOBÁDY 2018).

Előzetes felméréseim során megfigyeltem, hogy mindkét település nyelvhasználatára (mind vizuálisan, mind szóban) hatással van a szlovák nyelv (mint államnyelv) és a magyar nyelv (mint kisebbségi nyelv) kontaktusa. Bár Szlovákia területén találhatóak a községek, jelentős többségben lakják magyar lakosok a falvakat, emellett határmenti településekről van szó. A kétnyelvűség a felsorolt okok miatt jelen van a mindennapi életben, ezért erre a jelenségre is kitérek.

Az első fejezetben az általános elméleti tudnivalókat ismertetem: a tulajdonnév, helynév, kétnyelvűség, nyelvpolitika, névpolitika fogalmának meghatározásával foglalkozom. Az általam vizsgált térség és környék helynévállományát az elmúlt évtizedekben részletesen nem dolgozták fel. Ezért célom az, hogy a szülőfalum helynévanyagát aprólékos elemzés alá vessem, s e kutatás a közeljövőben alapját képezze a környékbeli települések helynevei feltérképezésének.

A következő fejezetben rátérek a kutatás helyének és módszereinek ismertetésére. Bemutatom az általam feldolgozott terület elhelyezkedését, kitérek a falu történelmére és demográfiai adataira.

A harmadik fejezet a helynévkutatás eredményeit foglalja össze. Adattár formájában vázoló az általam összegyűjtött helyneveket, feltüntetve azok hivatalos és élőnyelvi megnevezését, lokalizációját a község teljes területén belül, illetve röviden a

felkutatott helynévadási indítékokat. A helyneveket továbbá funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai szempontból elemzem.

Az általam vizsgált másik szempont a helynév-szociológiai kutatás, melyet a negyedik fejezetben fejtek ki. Munkám során kérdőívekkel és interjúkkal próbáltam fényt deríteni a helyiek helynévismeretére, illetve nem ismeretére, melynek indokait kerestem. Ezzel a módszerrel igyekeztem megtudni a felvázolt helynevek elnevezésének eredetét. Az így megszerzett adatok szemléltetésére és összehasonlítására grafikonokat, táblázatokat alkalmaztam.

Dolgozatom tartalmaz még egy összegzést, melyben az elért eredményeket foglalom össze. A szakirodalmi jegyzékben az általam tanulmányozott könyvek, monográfiák, cikkek szerepelnek. A melléklet tartalmazza a kérdőívet, melyet az adatközlők töltöttek ki. Emellett található itt néhány régi, illetve új térkép, melyeket a kutatásom során felhasználtam.

1. ÁLTALÁNOS ELMÉLETI TUDNIVALÓK

1.1. A tulajdonnév

A tulajdonnevekkel az onomasztika tudományága foglalkozik. „*Tulajdonnév az a nyelvi jel, amelyet alkotója (s ez lehet több személy, grémium is) egy valami (objektum: személy, hely, állat, tárgy, dolog, fogalom stb.) vagy egy összetartozó csoport (emberek, állatok, földrajzi helyek, tárgyak, dolgok, fogalmak stb.) azonosítására hoz létre, s azt általában kisebb-nagyobb közösség elfogadja, használja, a nyelvtudomány pedig a közszavaktól való megkülönböztetését (a magyarban a nagybetűs helyesírását) elhatározza*“ (HAJDÚ 2003a, 58). Az általam kiemelt definíción kívül többen és több szempontból igyekeztek már meghatározni a tulajdonnevek magyarázatát (ld. BAUKO 2019, 91–107).

A tulajdonnevek társadalmilag meghatározott nyelvi jelek, melyek „*a létezők (vagy képzeletbeli létezők) bizonyos kategóriába tartozó azonos fajú egyedek egymástól való megkülönböztetésére és önmagukkal való azonosítására szolgálnak*” (J. SOLTÉSZ 1979, 173). Ebből a definícióból levonható a következtetés, hogy a tulajdonneveknek meghatározott funkcióik vannak, ezek pedig a megkülönböztetés, az azonosítás és az egyedítés.

A továbbiakban a fentebb említett meghatározásból kiindulva a tulajdonneveket a funkcionális nyelvszemlélet szerint taglalnám. Ez alapján a tulajdonnév grammatikai eszközök használata nélkül adja a jelölt fogalom egyedi azonosítását. Ezt azonban csak egy valós beszélgetés részeként tudja megvalósítani. Szerkezete bonyolult, valódi jelentését a név denotatív és konnotatív jelentése, valamint az információtartalma befolyásolja (BAUKO–BENYOVSZKY 2014, 5–21). Azért fontos e nyelvszemlélet szerint figyelni a tulajdonneveket, mert ez adja a köznevektől való eltérését.

Fontos a tulajdonnevek identitásjelölő funkciója, ugyanis ezek használatával a beszélő utal(hat) a saját nemére, korára, társadalomban betöltött szerepére, vallási nézeteire, családi viszonyokra stb. Emellett az etnikai hovatartozását is kifejezik, hiszen egy kétnyelvű környezetben fontos szerepet játszik, melyik megnevezést használja az illető, illetve mi befolyásolja ezt a választását (pl. beszédpartner, beszédhelyzet) (BAUKO–BENYOVSZKY 2014).

1.2. A helynév

FARAGÓ írja le, hogy a földrajzi név (mely szinonimája a helynévnek) „*minden olyan tulajdonnév, amelyet a földfelszín (hegy, völgy, forrás, vízfolyás, tenger, táj stb.), illetve mesterséges (dűlő, csatorna, út, település, megye, állam stb.) részleteinek azonosítására kisebb vagy nagyobb közösségek használnak*” (2017, 45).

Jelentésszerkezetük gazdag, azonban a név azonosító-referáló feladata az elsődleges és a legfontosabb. „*A név és a referense közötti kapcsolatot a szakirodalomban jobbra denotációnak, az ezen alapuló jelentéskomponenst denotatív jelentésnek nevezik, az elnevezett objektumról pedig mint denotátumról beszélnek.*” (HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH 2018, 153).

A névadók a jelölt tulajdonságai alapján alkották meg a helyneveket. Ez alapján elmondható, hogy különböznek a többi tulajdonnévtől, hiszen nem magát a világot, hanem az emberek világról való tudását adják vissza (HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH 2018, 158). Az elnevezés eleinte leíró jellegű, mely jelölheti a talaj színét, összetételét, a hely jellegzetes formáját, állat- és növényvilágát. Névadási motivációként szolgálhat egy neves esemény, esetleg személy, mely a helyhez kötődik. Az évek során a jelölt helyek nevei változhatnak – ez a jelenség leginkább a határnevekre jellemző (vö. FARAGÓ 2017, 46–48).

Denotatív jelentésük alapján osztályozhatjuk őket. A helynevek szerkezetében gyakran fellelhető a köznév, ami utal erre a jelentésre. A helynévfajtákat HOFFMANN ISTVÁN kategorizálta (2007), mely szerint a főbb osztályok a víznevek, vízparti helyek nevei, domborzati nevek, tájnevek, határnevek, lakott területek nevei és építménynevek.

A kategóriákat két nagyobb csoportba sorolhatjuk: a makro- és mikrotoponimák osztályába. HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH írása (2018, 435) szerint a makrotoponimák közé a településnevek, a víz- és tájnevek tartoznak, míg a mikrotoponimákhoz azokat a helyneveket sorolják, melyek egy település határán belül helyezkednek el.

1.3. A helynévhasználatot befolyásoló tényezők

1.3.1. A kétnyelvűség

A bilingvizmus nem csak két nyelv egymásra hatása, de a nyelvek használói kapcsolatának is a következménye. Meglehetősen változatos jelenség, hiszen szociális és egyéb komponensek befolyásolják (KISS 2002, 211).

Amikor kétnyelvűségről beszélünk, egy rendkívül összetett fogalommal állunk szemben. Fontos ezért tudni, milyen szempontból vizsgáljuk a jelenséget: a kétnyelvűség nyelvi, kognitív, neurolingvisztikai, politikai, oktatási stb. kérdés egyaránt, ezen álláspontok szerint különböző elméleti és módszertani szempontból magyarázható (BARTHA 1996).

LANSTYÁK munkájában (2011) olvashatjuk, hogy a legelterjedtebb a társasnyelvészetben a funkcionális meghatározása a kétnyelvűségnek, mely WEINREICH-nál (1953/1974: 1) olvasható először. Az ő definíciója szerint azok a beszélők nevezhetők kétnyelvűnek, akik a mindennapi beszédtevékenységük során két nyelvet használnak.

A bilingvizmus egyfajta pszicholingvisztikai állapot is. A kétnyelvű egyének egyszerre több nyelven gondolkodnak, az agyuk ugyanazon helyen raktározza el a nyelveket, ezért azok kölcsönhatása egymásra folyamatos. Ez okozza azt, hogy bármelyik nyelvet használják, az adott nyelv sohasem lesz ugyanolyan, mint az egynyelvű beszélőknél, hiszen a kontaktusjelenségek megjelennek mindkét nyelvhasználatban. A kétnyelvű emberek azonban rendelkeznek azzal a tulajdonsággal, hogy el tudják dönteni, mikor használhatják a kölcsönelemekkel tűzdelt nyelvet, s mikor kell ezeket kerülni (SÁNDOR 2016, 75).

Fontos azonban kiemelni, hogy ezekben az esetekben az egyéni kétnyelvűségről beszélünk. Ebből kiindulva, egy beszélőközösség akkor kétnyelvű, ha a tagok nagyobb része kétnyelvű, azaz egynél több nyelvet használ a mindennapjai során. A szlovákiai magyar kisebbség egyértelműen kétnyelvű közösségnek számít, még akkor is, ha nem minden tagja beszél a szlovák nyelvet. Ez abban nyilvánul meg, hogy a szlovákiai magyar lakosok már anyanyelvüknek egy olyan nyelvváltozatot sajátítanak el, melyben megfigyelhetők a szlovák eredetű kontaktusjelenségek (LANSTYÁK 2011, 322).

Ez a jelenség megfigyelhető a szlovákiai magyarok névhasználatában, hiszen a tulajdonneveket nemcsak anyanyelvükön (kisebbségi nyelv), de államnyelven is ismerik, használják. Ez bizonyítja a kétnyelvű környezet hatását a mindennapi nyelv- és névhasználatra. A nyelv kiválasztását befolyásolja a társadalmi környezet, a hivatalos vagy nemhivatalos beszédhelyzet és nem utolsósorban a beszédpartner. A kisebbség

tagjai a kommunikációs helyzethez mérten tudják használni az anyanyelvi, vagy az államnyelvi megnevezését az adott tulajdonnévnek (BAUKO 2015b, 179). A magyar és szlovák tulajdonnévformák egyes esetben keveredhetnek.

1.3.2. A nyelvpolitika

Az alkalmazott nyelvészetben belül feltörekvő tudományág a nyelvpolitika, egyre több nyelvész foglalkozik vele. Ez nem véletlen, mert a politikai gondolatok egy része a nyelven keresztül érvényesül, mely befolyásolja a nyelv megmaradásának és megőrzésének a hátterét (MESTERHÁZY 2003).

A nyelvpolitika célja a nyelvi konfliktusok kezelése vagy elkerülése lenne. Ezek az összeütközések azonban ritkán fakadnak nyelvi okokból. A háttérben általában a nyelvet/nyelveket beszélők közötti társadalmi, politikai és/vagy gazdasági nézeteltérés van. Míg a látszat az, hogy a nyelvek helyzetéről szólnak a viták, addig a felszín alatt a nemzetépítésről, a társadalmi helyzetről, a politikai és gazdasági erőviszonyokról, hatalmi érdekekről szóló célok ütköznek (CSERNICSKÓ–FEDINEC 2015, 231). A nyelv nemcsak közvetítője a fennhatóságnak, hanem az eszköze is. Ez azt jelenti, hogy egy adott bizottság meghatározhatja a nyelv használatát egyes szituációkban. Ezek a határozatok tervezettek, általában valamilyen eszmék hatására születnek (SÁNDOR 2016, 146).

Minden egyénnek alapvető nyelvi joga, hogy a saját nyelvén beszéljen. Emellett a kisebbségben élőknek nem csupán anyanyelvük használatára van joguk, hanem arra is, hogy az állam nyelvét megfelelő módon elsajátíthassák – érdemes megjegyezni, hogy ezt a jogot pont a kisebbségeket „beolvasztani” kívánó államok nem biztosítják megfelelő módon (SÁNDOR 2016, 150–151).

Trianon után a szétszórt magyarság nemzetiségi és nyelvi jogai az adott állam politikáján, a kisebbségekhez való viszonyulásán múltak. A század vége felé a közéleti viszonyok változása új körülményeket hozott létre a térségben. A demokratizálódás a nemzetiségi és nyelvi jogokkal kapcsolatosan módosulásokat biztosított (CSERNICSKÓ–SZABÓMIHÁLY 2010, 169). Ezekre a változásokra nem szeretnék kitérni, azonban több, a témával kapcsolatos és a Kárpát-medencei területre vonatkozó munka született már az évek során (ld. SZABÓMIHÁLY 2006; SZABÓMIHÁLY–LANSTYÁK 2011; ZSIGMOND 2016; CSERNICSKÓ 2019). Az itt élő népek viszonyában a politika, a kormány belső küzdelmei vetülnek a nyelvre és a kultúrára.

Szlovákiában a nyelvhasználatot közvetlenül két törvény befolyásolja. Az 1995-ben akceptált, az államnyelvről szóló törvény a szlovák nyelv használatát, az 1999-ben elfogadott, a kisebbségi nyelvek alkalmazásáról szóló törvény pedig a kisebbségi nyelvek használatát szabályozza (FIALA-BUTOR 2012, 145). Az államnyelvtörvény hatásköre kiterjed az egész országra, míg a kisebbségi nyelvek használatát meghatározó törvény csupán azokra a térségekre, ahol a kisebbség aránya eléri a 20%-ot. 2021-től ez az arány változik, a nyelvküszöb 15%-ra csökken. E fölött megengedett, de nem biztosított a kisebbségi nyelv használata, alatta viszont tiltott. A nyelvek használatát befolyásoló törvények felosztása értelmetlen, hiszen nyilvánvaló, hogy ha egy bizonyos területen kötelező az államnyelv használata, akkor ezáltal a kisebbségi nyelv korlátozva van. Az elkülönítés azt is okozza, hogy az állampolgárok számára nehezen felismerhető, melyik szabály vonatkozik egy adott szituációra. Így jogilag hiába megengedett a kisebbségi nyelv használata, ha a beszélő nincs tisztában ezen jogaival. Emellett a megengedés akkor is hiábavaló, ha nincsenek biztosítva a megfelelő feltételek az anyanyelv használatára a kisebbségi nyelvet beszélők számára (vö. CSERNICSKÓ–SZABÓMIHÁLY 2010; FIALA-BUTOR 2012; CSERNICSKÓ–FEDINEC 2015). A nyelvhasználati szabályozás problémáiról bővebben FIALA-BUTOR tanulmányában (2012) olvashatunk.

1.3.3. A névpolitika

A névpolitika a névhasználattal kapcsolatos törvényekkel foglalkozik. Az államok formális helyzetben jogilag szabályozzák a névhasználatot (BAUKO 2015a, 80).

A fentebb említett társadalmi és közéleti változások befolyásolták a tulajdonnevek hivatalos nyelvhasználatát is, ez leginkább az anyakönyvi bejegyzésekben és a helynevek névhasználatában figyelhető meg (BAUKO 2015a, 80). Témámból kifolyólag a továbbiakban a helynévhasználatot befolyásoló változásokat érinteném.

CSERNICSKÓ–SZABÓMIHÁLY szerzőpáros munkájában (2010, 190) olvashatjuk, hogy vélekedésük szerint *„szakmai-szaknyelvi és jogi-politikai szempontból kiemelt kérdésként kellene kezelni a Kárpát-medencei magyar helynévrendszer (ezen belül a helységnevek) egységes újrakodifikálását, ugyanis a nyelvi szétfejlődés éppen ezt a tulajdonnév-típust érintette erőteljesen.”* Kifejtik azt is, miben nyilvánul ez meg: a trianoni döntés következményében néhány – addig magyar fennhatóságú – terület idegen nyelvű irányítás alá került, akik saját meglátásaik alapján

alkották meg/újra államnyelvükön a térségek földrajzi neveit. Ez oda vezetett, hogy néhány helyet több magyar megnevezés illet, de fellelhető olyan is, mely csupán az államnyelvi forma alapján identifikálható. BAUKO írja le könyvében (2019), hogy Szlovákiában történtek ezzel kapcsolatos lépések: a 2011-ben elfogadott helységnévjegyzék az 1994-es frissített változata lett, melyben módosították a helyesírási és egyéb hibákat, illetve az új jegyzék tartalmazza az addig hiányzó helységneveket.

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 1994. évi 191. számú törvénye kimondja azon települések megjelölését a nemzeti kisebbségi nyelven, ahol a kisebbségi lakosság aránya eléri a 20%-ot (2021-től ez az arány változik 15%-ra). A lakott terület kezdetét és végét jelző táblán az államigazgatási szerveknek kell biztosítani mindkét elnevezést. Az államnyelvtörvény szerint azonban csak az állam nyelvén való megnevezés a hivatalos, a kisebbségi nyelvű csak „megjelölés”, így az önmagában formális közegben nem használható. Azon településeken, ahol a kisebbségek számaránya meghaladja a 20%-ot, az államnyelvtörvény lehetőséget ad a szlovák nyelv mellett kisebbségi nyelven is feltüntetni azon feliratokat, amelyek a nyilvánosságot tájékoztatják, illetve helyi földrajzi jelöléseket tartalmaznak. Ennek a jelölésnek azonban meghatározott módja van – a kisebbségi nyelvű felirat: tartalmában megegyező a szlovák nyelvűvel, és azonos vagy kisebb méretű betűkből áll. A feliratok sorrendje az államnyelvtörvény szerint a nyelvküszöbtől függ – amennyiben az arány alacsonyabb, a szlovák nyelvű felirat az első helyen kell, hogy szerepeljen, de ha a számarány magasabb, a sorrend nem meghatározott (vö. FIALA-BUTOR 2012; BAUKO 2015a).

Az 1999. évi 184. számú, a nemzetiségi kisebbségek nyelvének használatáról szóló törvény szerint az utcaneveket és más helyi földrajzi jelöléseket kisebbségi nyelven is feltüntetheti a települési önkormányzat a saját területén. Az utcák és más közterületek megjelöléséről a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának Tt. 31/2003. számú határozata rendelkezik. Az utcák megnevezése a nemzeti kisebbség nyelvén rendszerint ugyanazon a tájékoztató táblán, az államnyelven szóló megnevezés alatt szerepel.

Egy másik törvény közvetetten foglalkozik a helynevek használatával. A 245/2008. számú törvény (iskolaügyi törvény) 13. §-a taglalja a tankönyvek, tanszövegek és munkafüzetek névhasználatát. A nemzeti kisebbségekhez tartozó gyermekeknek joguk van az anyanyelven történő oktatáshoz, ezért az általuk használt tankönyvekben, tanszövegekben és munkafüzetekben a földrajzi nevek kétnyelvűen

vannak feltüntetve (első helyen a nemzeti kisebbség nyelvén, utána zárójelben/kötőjellel államnyelven). A tankönyvek végén található névjegyzék szintén közli kisebbségi és államnyelven a földrajzi neveket. Kivételt képeznek ez alól a térképek, mivel ott csak az államnyelven szükséges feltüntetni az adott helynevet (BAUKO 2019, 69).

2. A KUTATÁS HELYÉNEK ÉS MÓDSZEREINEK BEMUTATÁSA

2.1. A kutatási terület

2.1.1. Elhelyezkedés

Jablonca (Silická Jablonica) a szlovák-magyar határ mentén fekvő kis község. Közigazgatásilag a Kassai kerülethez, azon belül pedig a Rozsnyói járáshoz tartozik. Keleti irányban szomszédja Körtvélyes, nyugati irányból Szilicével határos. A település a Torna-patak forrásánál jött létre, a Szilicei-fennsík délkeleti részénél fekszik (BECZE–SZŰTS 2008, 9). Táji adottságaiból kifolyólag a falu külterülete a Szlovák Karszt Nemzeti Parkhoz tartozik.

Egy vizsgált település hovatartozását több szempont szerint határozhatjuk meg. A Jabloncát magában foglaló legnagyobb egységet Palócföldnek szokták jegyezni, ez azonban nyelvjárásbeli tagolódás (BECZE–SZŰTS 2008, 69). Területileg a Bódva-völgyéhez sorolják a községet, azonban csak a tágabb értelemben vett meghatározás szerint. Ez alapján eme „területi egység magában foglalja az egykori Abauj-Torna és Borsod vármegyék Bódva-folyó mentére és annak mellékvizeire megtelepedett falvakat” (BECZE–SZŰTS 2008, 69).

1. ábra: Jablonca elhelyezkedése Szlovákia térképén feltüntetve.

(Forrás: saját fotó)

A falu teljes területe 25,57 km², melynek csupán kis részét képezi a belterület, jóval nagyobb százaléka a település külterülete. A nagy külterület lehetővé teszi a

helynevek sokaságának létrejöttét, melyek főképp a határ- és domborzati nevek alkategóriájába tartozhatnak. Ezt a gondolatot arra alapozom, hogy a települést több domb, gyümölcsös, szántóföld, szőlő, legelő stb. határolja (erre konkrétan a kutatásom során fogok kitérni).

A fentebb említett állításomat alátámasztja a falu címerének ábrája, hiszen egy almafa alatt látható méhkaptárt ábrázol.

2. ábra: Címer és zászló, feljebb a falu magyar, lejjebb a szlovák megnevezésével.

(Forrás: Bubenko Gábor)

2.1.2. Történelem

Jablonca írásos története nagy múltra tekint vissza. Történelmével kapcsolatos információkat több, általam feldolgozott irodalmakból gyűjtöttem össze (CSOBÁDI 1996; RÉMIÁS 2002; BECZE–SZŰTS 2008; KOVÁCS 2014).

Bár 1260 körül V. István (IV. Béla fia) birtokaként már mint Szádvár vára körüli településként tüntetik fel, az első hiteles említése mégis 1386-ból való, ahol egy birtokmegosztási dokumentumon szerepel. Ettől függetlenül több bizonyíték utal arra, hogy korábban is lakott hely volt.

A falu határában egykor a Sólyomkői vár állt (keletkezéséhez kötik a település létrejöttét), mely a Sólyomkő elnevezésű sziklafalra épült (1399-ben már romként tüntetik fel). Ennek lábánál található a Sólyomkői-barlang, melynek egy másik megnevezése a Rablóbarlang. Kutatások bizonyítják, hogy ez már a korai kőkorszaki ember fontos lakóhelye volt, hiszen rengeteg cserépedény-maradványra leltek a kutatók. A kiétai (Kyjatica) kultúrából fennmaradó tárgyak arra utalnak, hogy a korai

bronzkorban is lakott terület volt, illetve feltáráásra vár még egy bronzkori település a közelben.

Jablonca fontos kereskedelmi útvonal mellett helyezkedett el, biztosítva annak védelmét. Ez az út a Sajó völgyét kötötte össze a Torna völgyével, a Bódva-medencével, valamint Szepességgel. Erre az őrző-védő funkcióra utal a község nevének eredete, melyre a fejezeten belül még kitérek.

Az 1400-as években Jablonca Torna megyéhez tartozott, amit bizonyítanak az 1437. évi Torna megyei portaösszeírások. Abban az időben a község a Bebek család szolgálatában állt, akikhez a szádvári urodalom tartozott. Később Derseffy Ferenc, majd az Eszterházyak uralkodhattak e területen. Közben kisebb időre 1450 körül a huszita csapatok Ján Jiskra (Giszkra) vezetésével elfoglalják a falut, száz évvel később, 1554-től pedig a törököknek fizettek adót a helyiek, de 1561-ben már újból a Bebek kezében volt a település.

A RÉMIÁS által szerkesztett szakirodalomban (2002) felfedezhetjük, hogy Jablonca az 1715. és 1720. évi összeírásban is Torna megye Felső járásához tartozott. Ide azokat a falvakat sorolták, melyek a Bódva folyón túl feküdtek, hegyekkel körbeölelve. A Bél Mátyás-kori összeírásban tágas határral és igencsak bő természettel jellemzik a falut, mely jellemzőkkel messze kitűnik a többi közül. A Mária Terézia-kori úrbérrendezés során (1771) a falu bírójának kilenc kérdőpontra kellett választ adnia. Ezekben szintén kiemelik, hogy a falu bővelkedik szőlőkben, rétekben és legelőkben. Pesty Frigyes 1864-ben egy Helynévtárat szerkesztett, melyben szintén néhány kérdésre kellett felelniük a községek vezetőinek. Érdekességként feltűnik, hogy abban az időben a falu létrejöttét az 1200-as évek elejére gondolják, mivel a 14. század végén már római katolikus parókiával rendelkezett. Ez aztán a reformáció bejövételével megszűnt, később indult újra.

A 19. század elején erős népességfogyás volt jellemző Jabloncán, ez a környező településeken is megfigyelhető. Ennek egyik oka az 1831-es felvidéki kolerajárvány. Néhány évvel később a filoxéra jelentkezett, mely súlyos gazdasági problémával sújtotta a falut, így a jobb megélhetés reményében többen kivándoroltak. A legérezhetőbben ez az 1870-80-as években történt, ekkor a falusiak többsége a tengeren túlra (Kanada), Franciaországba és Németországba ment.

A gazdaságot és a demográfiai képet befolyásolta az 1850-ben bekövetkező közigazgatási változás, mely során a szomszédos Szilicét Gömörhöz csatolták, míg Jablonca közigazgatásilag a Bódva-völgyéhez került. Ezek a változások nem maradtak

következmény nélkül, hiszen a folyton csökkenő létszám a falvakban eredményezte azt, hogy 1881-ben Torna megyét összevonták Abaúj megyével. A lélekszám növekedése az 1900-as évek elején figyelhető meg, de ez a II. világháború idejében megállt, sőt, az 1970-es években a fogyás újból kirívó volt. A '80-as évekre a falu létszáma a felére csökkent, és azóta is fogy.

A XX. század jelentős változásokat hozott a község és lakosai életében. Az Abaúj-Torna vármegyéhez tartozó településtől csupán néhány kilométerre délre húzták meg a trianoni határt, így a szinte csak magyarok lakta település Csehszlovákiához került. Az első bécsi döntés érvényében 1938-ban újból Magyarországhoz tartozhattak, de 1945-ben újból átrakták a falusiak fölött a határvonalat. Később, 1993-tól pedig – immáron a mai napig – Szlovákia részeként tartják számon Jabloncát. Ezekről a módosításokról a helyiek különböző véleménnyel voltak, illetve vannak a mai napig (l. BECZE–SZÚTS 2008).

Amint azt fentebb írtam, az első írásos említés 1386-ból való. Itt az iratokban Jabloncaként van feltüntetve a település. Ma, több száz évvel később, a község magyar neve ugyanez. Az évszázadok során elenyésző változások történtek csak, melyeket az 1. táblázatban vázoltam fel. Nagyobb változás csupán az 1948-ban elfogadott hivatalos szlovák megnevezés (Silická Jablonica) használatában állt be.

1386	Jablonca
1402	Jabloncha
1750	Jabloncza
1920	Jablonica
1948	Silická Jablonica

1. táblázat: Jablonca helységnev változatai.

(Forrás: CSOBÁDI, 1996)

A község neve, annak ellenére, hogy a honfoglaló magyarok letelepedési jellemzőit vélték felfedezni benne, szláv eredetű. Alapját a „jabloň” szlovák szó képezi, ami magyarul almafát jelent. Az egykori Csehszlovákia területén több hasonló elnevezésű településsel találkozhatunk (pl. Jablonová, Jablonka, Jablunkov, vagy akár a szomszédos Jablonov nad Turňou). Ezen települések mindegyike hegyi átjáró, hágó, határközeli területen fekszik, ezért a múltban őrző-védő-vám funkciójuk volt. Az

almafák pedig jellemzően határfákként voltak ismertek, emellett úttorlaszként is használatosak voltak (KOVÁCS 2014, 13).

A település lakosai ragadványnévvel rendelkeznek. Míg a körtvélyesiek a „lörések”, a sziliceiek a „bicskások”, addig az erdőt tisztelő, és gombázni szívesen eljáró jablonciak „gombások” lettek (KOVÁCS 2014, 5).

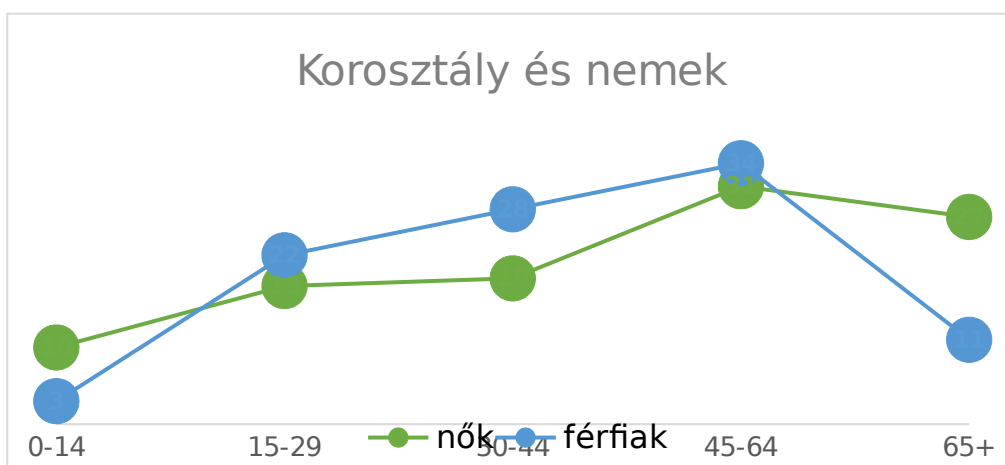
Az elmúlt századokban Jabloncának több közvetlen szomszédos falva volt. Azért tartom fontosnak megemlíteni őket, mert a régebbi térképeken néhány község nevét még feltüntették. *Szelcepusztát* csak 1720-ban említik a dokumentumok, ekkor már mint kihalt falut. Az 1851-es feljegyzések szerint azonban újra lakták, további említés nincs róla. *Feketefűz* 1340-ben, magyarok által megalapított település volt. A 17. században, több településhez hasonlóan, lakossága megfogyatkozott, majd kihalt. *Kisfalu* a 14. század végén volt először említve, 1386-ban. Szilicéhez tartozott, azonban nem lakták sokan. Az eredetileg szlávok lakta település a múlt század vége felé pusztult el. A legismertebb szomszédos település *Derenk*. Erről a községről írnak a legtöbbet a régi emlékek – először 1428-ban „Dryn”-ként szerepel az iratokban. Szintén szlávok lakták, azonban 1567-ben már nem volt lakott. 1720-ban az iratok már újból élő településként jegyzik, a Lengyelországból menekülőket fogadta be ez a kis falu. 1945 után politikai okokból az itt élőket kitelepítették, emléke azonban ma is él, hiszen évente megrendezik a derenki búcsút, mely egyben az elszármazottak találkozója és a lengyel-magyar barátság ünnepe (vö. CSOBÁDI 1996).

2.1.3. Demográfiai adatok

A település magyar voltát igazolják a régebbi dokumentumok, hiszen az 1773. évi helységnévtárban már magyar faluként tüntették fel. Az 1980-as években jegyezték fel a legtöbb szlovákot a községben, az ezredfordulóra azonban számuk újból a minimálisra csökkent (BECZE–SZŰTS 2008, 15). Azóta a nagyobb városokból való betelepülés következményeként újból több szlovák nemzetiségű lakos él Jabloncán, azonban nagy többségben (95,57%) még mindig magyarok lakják. Ezt hivatalosan bizonyítja a 2001-es és 2011-es népszámlálás. Bár a falu lakossága erősen fogyatkozik, de ennek ellenére a magyarságukat a mai napig őrzik az itt élők. 2001-ben 247 ember vallotta magát magyarnak, 6 szlováknak és 1 nem tüntette fel nemzetiségi hovatartozását. A 2011-es népszámlálás szerint Jablonca községben 194 magyar (95,6%), 8 szlovák (3,9%) és egy ismeretlen (0,5%) nemzetiségű személy élt. Az anyanyelv használata jelentős, Jabloncán

a kétnyelvűség így a „nyelvjárási magyar és a köznyelvi szlovák” együttesében jelenik meg, a választást pedig egyértelműen a beszédhelyzet határozza meg (BECZE–SZŰTS 2008, 100).

Az utolsó népszámlálás szerint Jabloncának 203 lakosa van. A 2011-ben felmért adatok alapján erősen előregedő községről van szó, melyet a 1. diagram bizonyít. Láthatjuk, hogy a 0–14 éves korosztályt alkotja a legkevesebb számú lakos (13), a fiatal felnőttek (15–29) összesen 40-en vannak, a 30 és 44 év közötti 47 lakos, míg a középkorosztály (45–64) képviselteti magát a legtöbb emberrel (65), de 65 évnél idősebbek is szép számmal élnek még a községben (38). Jelenleg a falu lakosainak száma 182. A legtöbben 1828-ban éltek itt, 695 lelket számlált akkor a település.

1. diagram: Jablonca lakosságának nem és korosztály szerinti eloszlása 2011-ben.

(Forrás: <https://census2011.statistics.sk/tabulky.html>)

2.2. Kutatási módszerek

Kutatási módszereim alapját szakirodalmak képezik, melyekben az általam vizsgált tudományterületen felhasználható módszerek után kutattam (KISS 2002; VARGA 2006; BAUKO 2015a; ODALOŠ).

A helynevek kutatási módja több kritérium szerint osztható fel: helynévfajták kutatása, a kutatási eredmények feldolgozásának formája és módja, szinkrón és diakrón kutatás, vertikális és horizontális dimenzióban megjelenő helynevek kutatása, felhasznált módszertan alkalmazása, modellek alkalmazásának kérdése.

Alapvetően a helynevek gyűjtésének két módja lehet: aktív és passzív. Kiválasztásukat meghatározza az, hogy milyen adatokat kívánunk feltárni.

A passzív gyűjtés tulajdonképpen a megfigyelés, ami a beavatkozás nélküli adatgyűjtést jelenti. Ezt a módszert ajánlott többszöri ismétléssel alkalmazni, mert így születhetnek hiteles adatok. Figyelni kell arra, hogy a megfigyeléseket pontosan rögzítsük, csak így szolgálhatnak tudományos célokat. VARGA szerint (2006) a passzív adatfeltárás lehet alkalmi, illetve rendszeres, emellett folyamatos, illetőleg szakaszos. Mivel az általam végzett kutatás szülőfalumban megy végbe, a passzív megfigyelés egész életen át tartó folyamat. Intenzíven az adatgyűjtés ilyen formája 2019 tavaszától zajlik. Ez alapján a vizsgálat során az általam alkalmazott megfigyelés alkalmi és folyamatos, főképp a jelenkori helynevek kutatását jelenti.

A passzív gyűjtéshez tartozik nemcsak a szóbeli névanyag gyűjtése megfigyeléssel, de az írott formákban meglévő helynevek felkutatása is. Ezzel a módszerrel a diakrón (történeti) anyag gyűjthető be. Kutatásom során igyekeztem a lehető legnagyobb meglévő írott forrást megvizsgálni (kataszteri térképek, telekkönyvi kivonatok, helynévtárak stb.), melyeket a községi hivatalból, könyvekből (CSOBÁDI 1996; RÉMIÁS 2002; BECZE–SZÜTS 2008; KOVÁCS 2014), kéziratokból, térképtárakból és internetes forrásokból kerestem fel. Ezen források az 1700-as évektől napjainkig terjedő korszakot fedik le. Az ezzel a formával begyűjtött diakrón helynévanyaggal a kutatásomat 2019 őszétől egészítettem ki.

Mivel a szinkrón és diakrón adatok összessége teszi teljessé a felkutatott helynévanyagot, ezért az adatfeltárás aktív módját szintén alkalmaztam munkámban. Ez a módszer azonban nem csupán a jelenleg még élő helyneveket tárja fel, hanem azt is, hogy az élőnyelvben hogyan használatosak ezek a nevek.

Az aktív gyűjtés lehet kvantitatív és kvalitatív. A kvantitatív módszer során kérdőívet használunk, mellyel célunk, hogy minél több helynevet gyűjthessünk össze, hogy vizsgáljuk a falu lakosságának helynévismeretét. A kérdőíves kutatás során figyelniük kell arra, hogy a kérdések világosan legyenek megfogalmazva, érthetőek legyenek mindenki számára. Óvakodniuk kell a túl sok kérdéstől, mivel az untathatja, lefáraszthatja az adatközlőket. Törekedniük kell arra, hogy a kérdések változatosak legyenek (nyílt- és zártvégű kérdések), így többet tudhatunk meg a kérdezett saját gondolatairól, anélkül, hogy befolyásolnánk vagy korlátoznánk őt ebben.

A kvalitatív módszerrel kevesebb, de minőségibb válaszokat kaphatunk. Ezzel az eljárással a helynevek élőnyelvi formáját deríthetjük fel, illetve az adott kutatási területre jellemző nyelvjárási jellegzetességeket is lejegyezhetjük. Az interjúzás alkalmas arra, hogy vizsgáljuk a helynévadási indítékokat, illetve szintén felkutatható –

mentális térkép segítségével – az adatközlő hely- és helynévismerete. A minőségi adatokért érdemes a falu erdészeit, vadászait és öregeit kérdezni, mivel a legnagyobb eséllyel ők a település külterületének a legjobb ismerői. Ez a mód a legelőnyösebb a kutató számára azért, mert az előkészített kérdések mellett – az adatközlő nyitottságától függően – előjöhetnek egyéb témák, amivel értékes adatokat tudhatunk meg. Fontos az, hogy az interjúalanyt ne befolyásoljuk gondolataiban, azonban figyelniük kell arra, hogy ne térjen el túlságosan a témától.

Az aktív módszer mindkét formáját használtam a kutatásom során. Ezen helynév-szociológiai vizsgálat alapjául szolgált GYŐRFFY ERZSÉBET *Helynév-szociológia* című könyve (2018). A kérdőíves módszer alapjául a 2011-es népszámlálás adatainak számai szolgáltak. A demográfiai adatoknál feltüntetett diagram alapján az alanyokat öt korcsoportra osztottam. Összesen 37 lakos töltötte ki a kérdőívet, mely nagyjából a jelenlegi lakosság 20%-át teszi ki, ügyelve a nem és kor szerinti eloszlásra, melyet a 2. táblázatban szemléltetek. Interjúalanyaim főképp idősebb emberek voltak, vagy foglalkozásukat tekintve erdészek, vadászok. A kérdezés során vizsgáltam az adatközlők helynévismeretét, illetve igyekeztem feltárni az egyes helynevek névadási indítékát. Összesen 7 interjúalanyom volt, többségük nyugdíjas. A legfiatalabb a falu polgármestere volt, aki azonban kezdő vadász. A másik fiatalember a falu erdésze, így helynévismerete neki is megfelelő volt. Az idősebbek közül három vadással volt szerencsém beszélni, illetve a falu legidősebb asszonyaival.

	Férfi	Nő	Összesen
0–14	0	2	2
15–29	3	5	8
30–44	3	5	8
45–64	6	7	13
65–	4	2	6
Összesen	21	16	

2. táblázat: A kérdőíves kitöltésben résztvevők száma nem és kor szerinti felosztásban.

VARGA írja (2006), hogy a passzív és aktív módszerrel összegyűjtött adat feldolgozása során fontos a rendezés, összehasonlítás, elemzés, következtetés és eredményrögzítés. Az összegzés során fontos az objektivitás. Ezeket az alapelveket kutatásom során igyekeztem alkalmazni.

Az általam felkutatott helynévanyagot HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* (2007) című szakirodalmi alapján funkcionális-szemantikai szempontból

elemeztem. Kétnyelvű településről lévén szó, vizsgáltam a magyar-szlovák helynévpárokat is.

3. JABLONCA HELYNEVINEK VIZSGÁLATA

3.1. A magyar helynévkutatás

A 19. században jelentkeztek az első törekvések, melyek a helynevek gyűjtésére vonatkoztak. Ezzel egyetemben mutatkozott meg annak az igénye, hogy a helyneveket szótárazzák – ne csak összegyűjtsék, de egyfajta rendszerbe is helyezték őket. Az Országos Széchenyi Könyvtárban lelhető fel a legnagyobb terjedelmű begyűjtött helynévanyag, mely Pesty Frigyes nevéhez kötődik. Az akkori magyarországi községekhez kiküldött kérdőívekből 63 kötetnyi adatot sikerült begyűjtenie (FARAGÓ 2008, 56). Az ebből a századból származó kutatásokat SZABÓ T. ATTILA műve foglalja össze (1944), majd a XX. század második felét felölelve HOFFMANN ISTVÁN megjelentette a *„Magyar helynévkutatás. 1958-2002”* című művét (2003). Ebben nemcsak a megjelent kiadványokkal foglalkozik, de ír kutatástörténetről, illetve a 19. század végi és 20. század eleji munkákról is szó van. Emellett említésre kerülnek az ebből az időszakból való szlovákiai helyneves kutatások (vö. BAUKO 2019, 36–39).

A felvidéki tanulmányokat VÖRÖS FERENC foglalja össze *„Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában”* című kötetében (2006). Szlovákia déli részéről a 21. században egyre több helynévkutatással kapcsolatos munka jelenik meg. Ezek főképp egyes települések, területi egységek bel- és külterületi helynévanyagát gyűjtik össze (l. BAUKO 2019, 43–46). Az ország középső részének (Losonci járás) helyneveit az utóbbi években kezdte el felkutatni ANGYAL LÁSZLÓ (2009b, c, d). Más szempontból közelíti meg a helynevek vizsgálatát SZABÓMIHÁLY GIZELLA több tanulmányában, ő főleg a határon túli névhasználatra és az azt befolyásoló tényezőkre világít rá a kutatásai során (pl. 2008; 2009a, b; 2011b).

Átfogóan olvashatunk mindennemű névkutatásról a FARKAS–SLÍZ által szerkesztett *„Magyar névkutatás a 21. század elején”* című kötetben (2015). Ez tartalmazza a manapság létrejött munkákat, különböző névtudomány-történeti anyagokat. Megemlíti az aktuális kutatási témákat, emellett irányt ad a tudományterület majdani megoldandó feladataihoz is. A tanulmánykötetben Bauko ad rálátást a külföldi magyar névkutatások eredményeire, felvázolva a Kárpát-medencei magyarság névtudománnyal kapcsolatos kiadványait (BAUKO 2019, 37).

3.2. Jablonca község helynévanyaga

3.2.1. A helynévanyag gyűjtése

Az általam begyűjtött helynevek több forrásból származnak. Legnagyobb mennyiségben az adatközlőimtől sikerült összegyűjteni őket, kérdőíves és interjú formában egyaránt. Emellett átnéztem több magyar és szlovák nyelvű térképet, melyek nagy részét szintén az adatközlőim bocsátottak rendelkezésemre (erdészeti térképek, vadásztérképek, katonai térképek). Az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárában szintén kutattam a diakrón nevek után. Néhány Jabloncáról szóló, a községet is megemlítő könyvben találtam a helynevekre való utalást (CSOBÁDI 1996; RÉMIÁS 2002; BECZE–SZŰTS 2008; KOVÁCS 2014). Egy volt helyi lakos, Kovács Ágnes, 2001 és 2002 között már megkísérelte felkutatni Jablonca helyneveit, azonban ez csak kéziratban maradt meg, ezt viszont rendelkezésemre bocsátotta.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a községben található utcanevek hivatalosan használatosak, kizárólag a falusiak szóhasználatában élnek.

3.2.2. Az adattár felépítése

Jablonca község helyneveit adattárban közlöm, melynek felépítését a HOFFMANN-féle helynévszótár (2013) alapján készítettem el. Az adattár a Mellékletben tekinthető meg. A nevek betűrendbe vannak sorolva, a belső szerkezetükben törekedtem az egységességre. Egy névcikkbe kerültek az azonos területre vonatkozó megnevezések, melyek eltérhetnek hangtani, helyesírási, alaktani, illetve szemantikai szempontból. A több megnevezés közül címszóként azt választottam, melyet a helybeliek a legjobban ismernek, a továbbiak felsorolása pedig szintén a használati gyakoriságot követi. Utolsóként (amennyiben van) a szlovák névpárt tüntettem fel. A névcikkekben félkövérrel a lejegyzett, írásban is élő szócikkeket emeltem ki, míg félkövér dőlt jelölést kapott az élőnyelvi szóhasználat.

A szócikkek ezt követően tartalmazzák a denotátum elhelyezkedésének leírását. Utalok a nevekben megjelenő rész-egész viszonyokra, a terület művelési formáira, földrajzi jellegükre, esetenként a névadási motivációt is feltüntettem. Ebben a részben dőlt jelöléssel vannak jelen az adattárban egyéb helyen (a betűrendnek megfelelően) szereplő helynevek. A helynév köznevekre utaló részét, s annak jelentését FARAGÓ IMRE könyveiből (2017; 2018) és BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA (2014) könyvéből kutattam fel.

3.3. A helynévanyag funkcionális-szemantikai vizsgálata

A helynevek területek nevei, melyeket leggyakrabban a használatuk, funkciójuk után neveznek meg. Emellett nyelvi jelek, hiszen valamilyen formában utalnak magára a helyre – annak fajtájára, tulajdonságaira, viszonyára a külső környezethez (vö. HOFFMANN 2007, 55–56).

Maga a névadás lehet ösztönös vagy tudatos, de a kettő között sohasem éles a határ. A rögtönzött megnevezés a denotátum valamilyen jellegzetes vonását foglalja magába, majd miután a közösség is felveszi a név használatát, az névszerűvé válik. A direkt megnevezések tulajdonnévalkotás céljából jönnek létre, gyakran állami szervek beavatkozásával (vö. HOFFMANN 2007, 30–31).

A toponímiai normák kifejezést ŠRÁMEK használta először (1972–73), mely a „*helynevek funkcionálásában és születésében szerepet játszó szabályok összességét*” jelenti (HOFFMANN 2007, 33). Ez alapján a megnevezési modellt két alkotóelemre oszthatjuk: alapmodellre (bázis-, viszonymodell) és szóalkotási modellre. Az alapmodellek a nyelven kívüli összetevőkre utalnak, a névadási indíték bázisát képezik. Típusát a névadó világról alkotott elképzelése, arról való ismeretei befolyásolják, illetve, hogy ez hogyan mutatkozik ki az adott helyen, amit megnevezni kíván. A szóalkotási modellek részeit már a nyelvi kifejezőeszközök alkotják, amelyek mindig az adott kor nyelvi változata szerint vannak szabályozva (HOFFMANN 2007, 33).

A funkcionális-szemantikai vizsgálatom során HOFFMANN ISTVÁN modelljét használom (2007). Ez az elemzés a már fentebb említett alapmodellt állítja a középpontba, alapfogalma pedig a névrész. „*Funkcionális névrésznek tekintendő a helynév hangsorának minden olyan egysége, amely a névkeletkezés szituációjában a megjelölt denotátummal kapcsolatos bármiféle szemantikai jegyet kifejez.*” (HOFFMANN 2007, 53). A névrész tehát mindig valamilyen funkcióra utal, egyfajta funkciót fejez ki, amely lehet a hely fajtája, magának a helynek a megnevezése, illetve a hely valamely sajátossága (tulajdonság: méret, alak, anyag, szín, kor, funkció/működés, egyéb; viszony valamely külső dologhoz: növényzet, állatvilág, építmény, birtokos/használó, ott lakó emberek, hely eredete/kialakulása, hellyel kapcsolatos esemény; viszony valamely más helyhez: valaminek a része, pontos elhelyezkedése, irány megjelölése, viszonyított helyzete). Emellett megtörténhet, hogy a funkció nem áll kapcsolatban a jelölttel (emlékeztető, konvencionális), vagy a név többféleképpen elemezhető, esetleg kategorizálatlan. Fontos továbbá, hogy a névrész rendeltetését

mindig a névadáskori helyzethez viszonyítsuk, illetve, hogy az elemzés során mindig csak azokat a jeleket vegyük figyelembe, melyek a névrészben nyelviileg is megmutatkoznak (vö. HOFFMANN 2007, 55–56; 60). A helynevek továbbá lehetnek egy- vagy kétrészesek, attól függően, hogy hány szerep fogalmazódik meg bennük, milyen funkciók tűnnek fel (l. HOFFMANN 2007, 61). Az általam vizsgálni kívánt helynevek 73%-a kétrészes, csupán 27%-uk egyrészes.

Az egyrészes névrészekből is szinte az összes funkcióra van példa, annak ellenére, hogy csupán alig több mint az egynegyedét teszik ki az összes névnek. Példatáramat táblázatba szerkesztve mutatom be, egy-egy mintát hozva az egyes szerepekre.

		Egyrészes	Kétrészes
Hely fajtája		Oldal	Gicso/bérc
Megnevezi magát a helyet		–	Közép/fékes
Tulajdonsága	<i>Méret</i>	Magos	Kis/hegy
	<i>Alak</i>	Nyerges	Hosszú/völgy
	<i>Anyag</i>	Kavacsos	Agyag/lyuk
	<i>Szín</i>	–	Fekete/kút
	<i>Kor</i>	–	–
	<i>Funkció/működés</i>	Délő	Bánya/oldal
	<i>Egyéb</i>	Mocsolya (állapot)	Csörgő/kút (hang)
Viszonya külső dologhoz	<i>Növényzet</i>	Rakattya, Barkóca	Káposzta/kert
	<i>állatvilág</i>	Kozlavicska	Sólyom/kő
	<i>Építmény/annak része</i>	Háromhíd	Templom/kert
	<i>Birtokos/használó</i>	Farkasoké	Cseh/töbör
	<i>Ott lakó emberek</i>	–	Gecs/utca
	<i>Eredete/kialakulás a</i>	Csapás	Ortás/tető
	<i>Esemény</i>	Ilonka, Tilalmas	Kohány/kút
Viszonya más helyhez	<i>Valaminek a része</i>	Alvég	Szombatvölgy/fej
	<i>Pontos elhelyezkedése</i>	Köpüskútnál	Háromhíd/környéke
	<i>Irány megjelölése</i>	Feljáró	Torna/patak
	<i>Viszonyított helyzete</i>	Hegymege	Köz/bérc
Nem áll kapcsolatban a funkció a denotátummal	<i>Emlékeztető</i>	–	Isten/závoz
	<i>Konvencionális</i>	Góliát-nyoma	Vár/bükk
Többféleképpen elemezhető		Tanyafa	Isikberke

Kategorizálhatatlan	Mónos	Vidomáj
----------------------------	-------	---------

3. táblázat: A felkutatott helynevek funkcionális-szemantikai vizsgálata.

3.4. A helynévanyag lexikális-morfológiai vizsgálata

A lexikális-morfológiai vizsgálat logikai okokból következik a funkcionális-szemantikai után: a fentebbi kategóriák ugyanis az itt felmerülő eltérő nyelvi eszközökkel kerülnek kifejezésre. Ezen vizsgálat pedig ezeket a felhasznált nyelvi kifejezőeszközöket hivatott vizsgálni. Ahogy HOFFMANN ISTVÁN írja: „*A helynevek lexikális-morfológiai elemzése a funkcionális névrészek nyelvi felépítésének analizisét jelenti. Ennek során a funkcionális szerkezet fogalmaihoz kapcsolva mutathatjuk be a nevek lexikális-morfológiai alkatát*” (HOFFMANN 2007, 67).

Különbséget kell tennünk a két elemzés között, mert a funkcionális-morfológiai vizsgálat a névrészek funkcióját kutatja, a lexikális-morfológiai elemzés a szójelentésekbe nyújt betekintést. A névelemeket vizsgálja, melyek lexémákból és toldalékmorfémákból állnak. Az elemek jellemzése a már említett szójelentések alapján mehet végbe azért, mert azok meghatározzák a szavak szófaji típusát. A leírás alapjául tehát a szófaji rendszer osztályai szolgálnak, melyek különböző jelentéscsoportok mintájára tovább osztódhatnak (HOFFMANN 2007, 68–69).

Itt is a Hoffmann-féle csoportosítást használom elemzésem során (2007, 69–70). Ő hét fő kategória szerint ajánlott vizsgálatot végezni: köznév, helynév(i) származék, személynév, egyéb tulajdonnév, melléknévi jellegű szó, számnév és szószerkezet. Ezeket aztán további alkategóriákra osztotta. Elemzésemben felvázoltam a Hoffmann által ajánlott összes kategóriát és alkategóriát. A helynevek sokrétűségét ez az analízis is bizonyítja, hiszen szintén sikerült egy-egy példát találnom csaknem az összes fajtára.

Köznév	<i>Egyszerű földrajzi</i>	Róka/tanya
	<i>Összetett földrajzi</i>	Tanyafa
	<i>Népnév</i>	-
	<i>Foglalkozást, címet jelölő szó</i>	Pap/tag
	<i>Növénynév</i>	Kender/áztató
	<i>Állatnév</i>	Bika/rét
	<i>Anyagnév</i>	Agyag/lyuk
	<i>Építményt jelentő szó</i>	Templom/kert
	<i>Egyéb köznév</i>	Bánya/oldal
Helynév(i)	<i>Egyrészes</i>	Jablonca/karaj
	<i>Kétrészes</i>	Háromhíd/környéke

származék)	<i>Egyrészes képzett</i>	<i>Szilicei/bérc</i>
	<i>Kétrészes képzett</i>	<i>Malomfeli/kút</i>
	<i>Helynév eleme(i)</i>	<i>Csorgó</i>
Személynév	<i>Családnév</i>	<i>Cseh/töbör</i>
	<i>Keresztnév</i>	<i>Márton/kút</i>
	<i>Többelemű személynév</i>	-
	<i>Szentnév</i>	-
	<i>Egyéb személynév</i>	<i>Góliát/nyoma</i>
Egyéb tulajdonnév		-
Melléknévi jellegű szó	<i>Képzetlen melléknév</i>	<i>Kis/hegy</i>
	<i>Képzett melléknév</i>	<i>Málnás/tető</i>
	<i>Folyamatos melléknévi igenév</i>	<i>Földinduló/völgy</i>
	<i>Befejezett melléknévi igenév</i>	-
	<i>Számnévből képzett melléknév</i>	<i>Hármas/töbör</i>
Számnév	<i>Tőszámnév</i>	<i>Három/híd</i>
	<i>Sorszámnév</i>	<i>Első/závoz</i>
Szószerkezet	<i>Határozós</i>	<i>Vízáltal</i>
	<i>Igés, igeneves</i>	<i>Kerekkötő</i>
	<i>Szervetlen szókapcsolat</i>	<i>Aprókötelek</i>

4. táblázat: A helynévanyag lexikális-morfológiai vizsgálatának példatára.

4. HELYNÉV-SZOCIOLÓGIAI VIZSGÁLAT JABLONCA KÖZSÉGBEN

4.1. A helynév-szociológiai kutatások története és vizsgálódási pontjai

A helynév-szociológiával a szocioonomasztika tudományága foglalkozik, mely terminust HANS WALTHER használta először 1971-ben (l. GYÖRFFY 2018, 11). A nemzetközi szakirodalomban többen és többféle felmérést készítettek ezzel kapcsolatban, ezekre azonban én a munkámban nem szeretnék kitérni (l. GYÖRFFY 2018, 11–13).

Ami a magyar kutatásokat és kutatókat illeti, mindenképp meg kell említenünk ZSOLNAI, MEZŐ, E. NAGY KATALIN, HOFFMANN ISTVÁN, de ÖRDÖG FERENC nevét is, valamint a 21. századi vizsgálatok sorából kiemelkedő munkákkal szolgáló TÓTH VALÉRIA-t. A szlovákiai magyar szakemberek közül meg kell említenünk VÖRÖS FERENC-et, illetve BAUKO JÁNOS-t (vö. GYÖRFFY 2018, 14–16). Utóbbi, Bevezetés a szocioonomasztikába (2015a) címmel, egy egyetemi hallgatóknak szánt segédletet írt, melyben tágan értelmezi a tudományág fogalmát. Taglalja benne a névpolitikát, a névkontaktológiát, a kisebbségi névhasználatot és a névtervezést, melyeket mint befolyásoló tényezőket nem szabad figyelmen kívül hagyni, ha kisebbségek által lakott területen kutatunk. Fontosnak tartja azt is, hogy a vizsgálat során összehasonlítsa a nemek, korosztályok, társadalmi osztályok névhasználatát.

GYÖRFFY szerint a helynév-szociológiának két alapvető feladata van: a különböző névvariánsok szociális hátterének felfedése, illetve ezen névváltozatok használatának kimutatása egyes helyzetekben. Ezt azért lehet fontos feltérképezni, mivel az egyes neveknek más-más funkciója lehet a különböző kontextusokban. Érdeemes vizsgálni azt is, hogy melyek azok a tényezők (kor, nem, foglalkozás), amelyek befolyásolják a helynevek ismeretét, emellett rá kellene mutatni arra, hogy mi az oka egy-egy helynév feledésbe merülésének. Itt figyelembe lehet venni azt, hogy az adott név mely kategóriába tartozik (vö. GYÖRFFY 2018, 11–13).

4.2. A helynévismeret vizsgálata

GYÖRFFY szerint: „*A helynév-szociológia leghosszabb ideje kutatott és legkidolgozottabb területe a helynévismeret vizsgálata, melynek fókuszában az a kérdés áll, hogy az egyén hány és milyen típusú helynevet ismer, s egy névközösségen belül az egyének névismeretét összehasonlítva milyen mintázat rajzolódik ki, ha azokat különböző szempontok, például nem, kor, foglalkozás, érdeklődés stb. alapján elemezzük. E kutatás tulajdonképpen arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért más az egyének névismerete, s ezt mi határozza meg*“ (2018, 53).

E kutatás során, bár lehet kérdőívekkel dolgozni, a leghatékonyabb módszer az interjúzás. Fontos azonban, hogy előzetesen végezzünk helynévgyűjtést, így rálátásunk lehet a névanyag mennyiségére, tudjuk irányítani ily módon is a beszélgetést. Érdeemes az interjúzást kiegészíteni mentális térképezéssel. „*A külső környezet mentális képe a pillanatnyi érzékelésből, valamint a múltbeli tapasztalatokon alapuló emlékekből jön létre. A mentális térkép kétoldalú interaktív folyamat eredményeként születik meg tehát, mely a környezet és a megfigyelő között létesül*“ (GYÖRFFY 2018, 55). Valójában a „tér tudati leképezéséről” van szó, azaz, hogy az adatközlőnek az ismert helynévanyag hogyan jelenik meg az elméjében. Amennyiben az interjúalany nem szeretne rajzolni, engedjük, hogy képzeletben menjen végig saját térképén, hiszen így pontos elhelyezkedési leírásokat kaphatunk. A rajzoltatás során alkalmazhatjuk a kötetlen felidézés technikáját (sima papír), vagy adhatunk támpontokat az adatközlőnek, melyekből kiindulhat (vö. GYÖRFFY 2018, 53–65).

4.3. Az interjúzás eredményeinek bemutatása

A helynévanyag feltérképezése után aktív kutatási módszereket alkalmaztam. Az interjúalanyaimat azon helyi lakosok közül válogattam ki, akik foglalkozásukból vagy korukból kifolyólag jól ismerik a település bel- és külterületét. Összességében hét interjút készítettem: öt férfi (32, 43, 61, 70 és 77 évesek), illetve két nő (79 és 88 évesek) álltak a rendelkezésemre. A két nő születése óta Jabloncán él, mindketten magyarok. Az alapiskola elvégzése után (de még közben is) a „határban” dolgoztak – szüleikkel együtt jártak az erdőre, mezőre besegíteni a munkálatokba. Helynévismeretük ezért alapos, mivel a nevekhez eseményeket tudnak kötni, ami segíti azok megőrzését az agyban.

A férfi interjúalanyok kiválasztását az 5. táblázatban feltüntetett legfőbb jellemzőkkel szemléltetem. Törekedtem arra, hogy ne csak az idősebb korosztály

jelenjen meg adatközlőként. Emellett a szlovák nemzetiségű, ide költözött erdész helynévismeretét is érdemesnek találtam megvizsgálni.

32 éves férfi	43 éves férfi	61 éves férfi	70 éves férfi	77 éves férfi
magyar polgármester kezdő vadász születése óta itt él	szlovák nemzetiségű magyar anyanyelvű erdész 13 éve él a faluban	magyar több mint 40 éve vadász születése óta itt él	magyar több mint 40 éve vadász Jabloncán közel 20 éve itt él	magyar vadász, méhészt születése óta itt él a faluban a legidősebb férfi

5. táblázat: A férfi interjúalanyok legfőbb jellemzői.

A hét adatközlő összességében 184 helynevet ismert. A kérdőíves gyűjtés során (melyre a következő alfejezetben fogok kitérni) ez a szám jóval alacsonyabb, csupán 101 volt. Az erdész és a vadászok által sikerült megtudnom a szlovák névpárokat, melyből összességében 72 van (az interjúalanyok az összeset nem ismerték). Kiderült, hogy ezek csupán a térképeken, illetve a vadászathoz szükséges beiratkozásnál használatosak, egymás között a szlovák vadásztársakkal is a magyar neveket használják.

A 77 éves férfinél és a 79 éves női adatközlőnél érdekes volt megfigyelni azt, hogy ők eseményekhez kötve mondták el az általuk ismert helyneveket. A többi adatközlő csupán néhányhoz kötött valamilyen tevékenységet, pl. gombázás, fakészítés, vadászati élmény.

Az interjúalanyaim szerint a helynevek a községben feledőben vannak, ami nem csoda – a „határral” manapság már alig törődnek az itteniek, nincs rá szükség. Régen ez volt az egyetlen megélhetési forma, ma már inkább a környéken lévő falvakban, városokban keresnek munkát a falusiak. A hét adatközlő összesen 23 helynevet gondolt a legismertebbnek az itt élők körében, s csupán négy volt olyan, melyre legalább ketten gondoltak. A *Gecsgyákrát* hárman említették, míg a *Somos*, a *Sólyomkő* és a *Bikarét* helyneveket 2-2 személy gondolta a legismertebbnek.

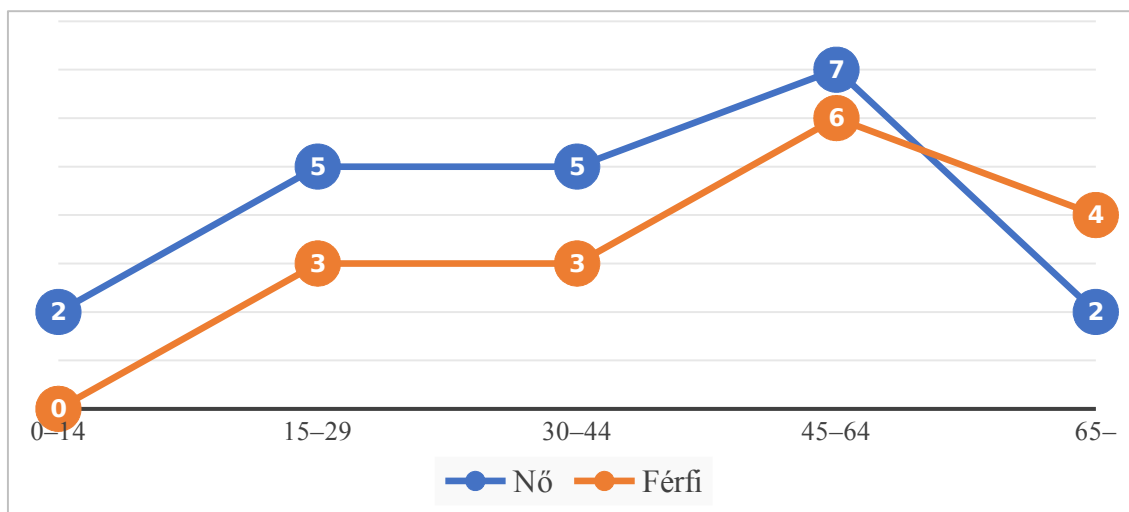
A mentális térkép rajzolására csupán három adatközlőt sikerült rávennem, a két legfiatalabb és a legidősebb férfit. A hely szűke miatt az összeset nem írták fel, de a gondolati térképüket fejben végigjárták a rajzolás során. A kötetlen felidézés technikáját alkalmaztam, így egy üres papírt az alanyok elé helyezve hagytam, hogy maguk kezdjenek neki a térkép rajzolásának. Mindhárman a *Fő utcát* vették kiindulási pontnak,

ehhez viszonyítva írták le az egyes helyeket. Érdekes megfigyelés volt, hogy égtájakat egyikőjük sem használt magyarázatként, helyette a megett, mellett, után, előtt, felett, alatt névutókat használták, illetve a jobb és bal irányokat. A négy adatközlő, aki rajzolni nem szeretett volna, az interjú során mégis feltárta saját mentális térképét, hiszen egyfajta sorrendiség volt jelen az elmondásaikban. Névadási indítékokat kevés esetben sikerült kiderítenem, mivel már azok az idősebbek köreiben sem ismertek.

Az interjúalanyaimnak köszönhetem azt is, hogy több térképet meg tudtam vizsgálni, hiszen ők bocsátották ezeket a rendelkezésemre. Ezek főleg erdészeti, vadászati térképek voltak, illetve a polgármesterrel a községi hivatalban lévő, 18. század végi – 19. század eleji térképet tanulmányoztuk át.

4.4. A kérdőíves kutatás eredményei

Az adatközlők kiválasztása során törekedtem arra, hogy a demográfiai adatoknál közölt 2011-es népszámlálás eredményeit tükrözzem. Öt korcsoportra osztottam fel az adatközlőket, s az azokat képviselők számát igyekeztem arányossá tenni a 2011-ben mért adatokkal. Próbáltam figyelni a nemi megoszlásra, amit korcsoportonként nem mindig sikerült tükrözni, de összességében az arányok ülnek. Hogy az általam mutatott kép ne csak arányos legyen, de lefedje a helybeliek tudását, a lakosság 20%-át vizsgáltam meg. Ez a 182 lakosból 37 embert jelent. Összességében 21 nő és 16 férfi töltötte ki a kérdőívet (mely a Mellékletben található), a korcsoportok szerinti megoszlást pedig a 2. diagramon szemléltetem. Az alanyok kijelölésénél próbáltam figyelni arra, hogy legyen köztük szlovák nemzetiségű és/vagy nem itt született lakos, illetve ügyeltem a foglalkozáson belüli sokszínűségekre is, ami szintén nagyban befolyásolja a helynévismeretet.

2. diagram: A kérdőívet kitöltők korcsoportok és nemek szerinti eloszlása.

Az adatközlők 92%-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát – három ember tehát szlovák nemzetiségűnek gondolja magát, közülük csupán egynek szlovák az anyanyelve is. Egy fiatal lányról van szó, aki családjával gyermekkorában költözött a faluba. Rajta kívül még egy személy van, aki kevesebb mint 20 éve él itt, ezen túl még kilencen költöztek ide, ők több mint 20 éve. A többiek (26 személy) már születésük óta (kisebb kihagyásokkal) élnek Jabloncán.

A szlovák nyelv használata megoszló. Napi szintén azok használják (10 ember) az államnyelvet, akik munkába járnak. Gyakran beszélnek szlovákul szintén a munkába vagy iskolába járók (14-en). Ritkán kommunikálnak a másodnyelvükön a munkanélküliek és a nyugdíjasok (összesen 11-en). Két nyugdíjas állítása szerint egyáltalán nem használja a szlovák nyelvet. A szlovák nyelv ismerete is eltérő az egyes személyeknél. Az adatközlőket megkértem, értékeljék ezen tudásukat 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1-es a legrosszabb, az 5-ös pedig a legjobb nyelvtudást jelenti. Egyetlen nyugdíjas jelölte az 1-es értéket, a 2-est csupán hárman (szintén idősebbek). A 3-as és 4-es értéket egyaránt 13 ember jelölte be. Középszintűre a fiatalok, az idősebbek és a munkanélküliek értékelik magukat, még egész jónak érzik a nyelvtudásukat azok, akik gyakran vagy minden nap használják a szlovák nyelvet. Saját bevallása szerint hét ember gondolja azt, hogy nagyon jól tud államnyelven kommunikálni.

A fentebb említett jellemzőket azért tartottam fontosnak megkérdezni, mivel befolyásolják az egyén helynévismeretét és -használatát. A szlovák nyelv használatát kiemelten fontosnak tartottam megvizsgálni a saját bevallású nyelvi tudással egyetemben, hiszen ezek az adatok tükrözik azt, hogy valóban kétnyelvű településről

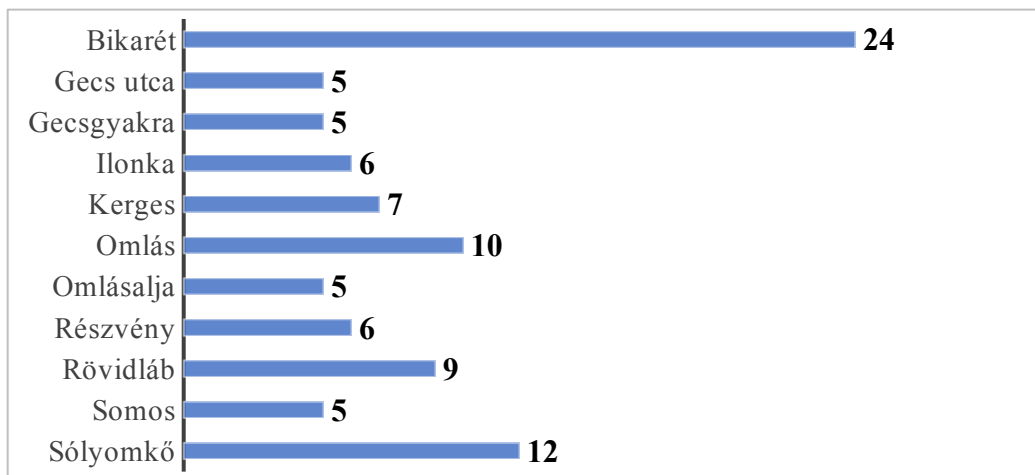
van szó – nem csak a földrajzi elhelyezkedés miatt (szlovák–magyar határ mente), de a lakosok nyelvhasználata szempontjából is.

A kérdőív következő részében arról kérdeztem az alanyokat, hogy mennyire tartják szükségesnek a helynevek ismeretét. A megkérdezettek 87%-a szerint szükséges az, hogy a helybéliek ismerjék a település helyneveit. Néhányan fontosnak tartják, hogy az itt élők ismerjék a környezetüket, hogy ezt a tudást átadják a következő generációnak. Az a hat ember, aki szerint nem szükséges ismerni a meglévő helyneveket, úgy gondolja, hogy ezek a nevek már nincsenek használatban, így nem indokolt az, hogy ismerjék őket.

Ez után megkértem az adatközlőket, hogy határolják be a helynévismeretüket 1-től 5-ig terjedő skálán (1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb). Csupán két ember értékelte nagyon gyengére a helynévismeretét (egy fiatal és egy idős), nyolcan voltak, akik kicsit jobbnak. Saját bevallásuk szerint a megkérdezettek csaknem fele (43%-a) közepes szinten ismeri a falu helyneveit. Heten egész jóra értékelik a tudásukat, míg négyen vallják azt, hogy nagyon jól ismerik a település névanyagát. Ők foglalkozásukat tekintve erdészeti munkákat végeznek/végeztek, többnyire férfiak és a 3., illetve 4. korcsoportba tartoznak. A névanyagot leggyakrabban szüleiktől (főleg édesapjuktól) és nagyszüleiktől sajátítják el, emellett egyeseknél a falu idősebb lakosai és a család egyéb tagjai is adtak át számukra ilyen jellegű információt.

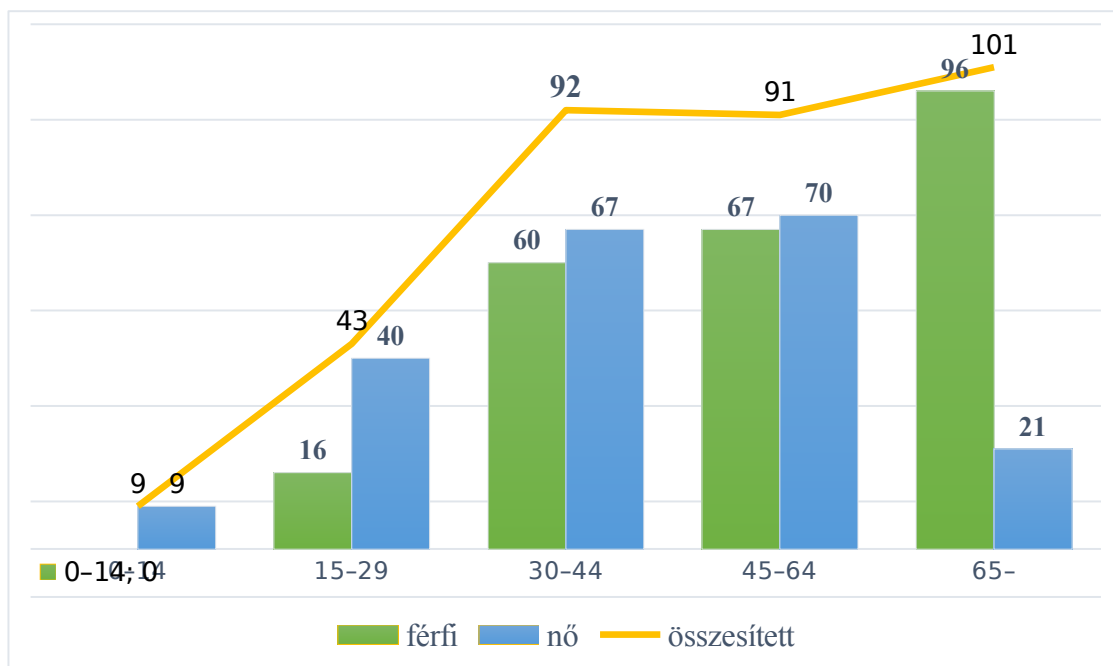
A kérdőívben szereplő egyik kérdésben a legismertebb jabloncai helynevekre voltam kíváncsi. Mivel 53 megnevezést vetettek papírra a megkérdezettek (összesen 37 személy, míg az interjúknál hét személy 23-at), ezért csak azokat emelem ki, melyek legalább ötször meg lettek említve. Ezek a *Bikarét*, *Gecs utca*, *Gecsgyakra*, *Ilonka*, *Kerges*, *Omlás*, *Omlásalja*, *Részvény*, *Rövidláb*, *Somos* és *Sólyomkő* helynevek. Azért ezek a legismertebbek, mivel mindegyikhez kötődik valamilyen esemény, csomópontként szolgálnak stb. A három legismertebb a *Bikarét*, az *Omlás* és a *Sólyomkő*. Ezek közül magasan kiemelkedik a *Bikarét* –ez a hely még a környékbeli falvakról érkezőknek is ismerős, nyáron különböző rendezvények rendszeresen helyszínékként szolgál. A *Sólyomkő* természeti látványosság, melyet gyakran meglátogatnak a település környékén túrázók. Az *Omlás* a faluból észak felé kivezető utca (*Gecs utca* – ez indokolhatja az ismertségét) végén található, többen járnak erre sétálni az *Omlásalján* keresztül. A *Rövidlábnál* méhkaptárok találhatóak, így az onnan lehet ismeretes többek számára. A *Kerges* a falu keleti határában fekszik, gyakran használatos név (közúti balesetek gyakori helyszíne a *Kerges-kanyar*). Az *Ilonka* a

falusiak kedvelt túrázóhelye, tavasszal hóvirágmező borítja. A *Gecsgyakra*, a *Részvény* és a *Somos* kiváló gombázó helyek.

3. diagram: A legismertebb helyneveknél említett földrajzi nevek gyakorisága.

Az egyes korcsoportok és nemek szerinti helynévismeret meglepő adatokkal szolgált, amint a 4. diagram mutatja, a nők (a legidősebb korcsoportot leszámítva, holott pont ott lenne ez várható) helynévismerete gazdagabb, mint a férfiaké. A 3. és 4. korcsoportban ez nem számottevő különbség, de a fiataloknál, a 2. korcsoportban több mint a duplája. A legidősebbeknél hatalmas a különbség. Ez fakadhat abból, hogy a megkérdezett két nő (ebben a korcsoportban) nem született jabloncai lakos, csupán ide házasodtak. Mutatja ez azt, hogy már abban az időben, mikor ők ideköltöztek, nem volt jellemző a határban való munka, inkább a férfiak jártak már ki. Ami pozitívan értékelendő, hogy a 3. és 4. korcsoport helyismerete (férfiak és nők összesítve) számokban szinte azonos. Ez biztosítja azt, hogy a felnövekvő generációnál se merüljön feledésbe a lakóhelyükön meglévő helynévanyag. Azt, hogy a helyneveket életünk során, tapasztalataink által ismerjük meg leginkább, mi sem bizonyítja jobban, mint a 2. és 3. korcsoport helynévismeretének összevetése. A két korcsoportban a megkérdezettek száma korban és nemben teljesen azonos, az ismert helynévanyag viszont a 3. korcsoportban már a duplája az előzőhöz képest. A diagramon narancssárga vonallal láthatjuk az összesített értéket – az egyes korcsoportok hány helynevet ismernek összesen. Az adatközlők által ismert helyneveket a legtöbben lokalizálni is tudják, csupán öt ember írta, hogy csak némelyeket tudja, illetve négyen válaszolták az adott kérdésre, hogy nem tudják lokalizálni a helyneveket.

4. diagram: Korcsoportok és nemek szerinti, illetve korcsoportonként összesített helynévismeret.

Tapasztalataim a kutatás során azt mutatják, hogy az adatközlők szégyellik, hogy nem ismerik jól a helyneveket; egyesek túl-, míg mások alulértékelik magukat a helynévismeretet tekintve. Akik ismerik a helyneveket, nincs kedvük felsorolni az összeset, saját bevallásuk szerint tudják lokalizálni a helyneveket, de mégsem teszik ezt meg (vagy csak némelyeket lokalizálják – főleg mentális térképet rajzolva, pedig meg van adva az esély a körülírásra is). A magyar helyneveket az adatközlők a mindennapi életük során használják (gyümölcsöt és fát szedni, gombázni és túrázni járnak). A névadási indítékokat szinte senki nem tudja, a szlovák névpárokat kevesen ismerik. Legismertebb szlovák helynév a *Chovancova dolina (Gecsgyakra)* – ezt heten írták fel. Ezen kívül 3-3 ember írta az *Úval (Omlás)* és a *Sokolia skala (Sólyomkő)* megnevezést, illetve 1-1 ember a *Kergeš (Kerges)* és a *Turniansky potok (Torna-patak)* szlovák névpárt.

A mentális térkép rajzolása során fő kiindulópont (akárcsak az interjúalanyoknál) a *Fő utca* volt. Az adatközlők többnyire csak a falu belterületét rajzolták le akkor is, ha az általuk ismert helynévanyag jóval bővebb volt. Leggyakrabban az utcákon kívül a belterülethez közel lévő neveket jelölték (pl. *Hegymege, Kerges, Kishegy, Gecsgyakra*), illetve a legismertebb helynevek közül néhányat (pl. *Bikarét, Omlás, Sólyomkő*).

ÖSSZEGZÉS

Kutatásomat Jablonca község helyneveinek vizsgálatából készítettem. Munkám első fejezetét a tudományághoz kötődő, illetve a helynevek használatát és ismeretét befolyásoló tényezők leírásával kezdtem. Az általam választott települést a második fejezetben mutattam be. Jablonca azért lett a feltérképezés helye, mivel ez a szülőfalum, így könnyebben hozzá tudtam férni az egyes adatokhoz és az adatközlőim készségesebbek voltak. Emellett feltűnt, hogy a szlovákiai magyar helynévkutatások főleg az ország nyugati régióira összpontosítanak. Az általam választott régióból ilyen jellegű munka nem született, így kutatásom iránymutató lehet a többi település elemzésére.

A vizsgálatom három fő lépésből állt: felkutatni a település helynévanyagát, elemezni azt, valamint felmérni a lakosság helynévismeretét. Passzív és aktív módszereket egyaránt alkalmaztam, melyeket szintén a második fejezetben írtam le. A névanyag feltárása során több térképet (erdészeti, vadászati, kézzel szerkesztett, régi időkből való) sikerült megvizsgálnom, így összesen 272 helynevet sikerült összegyűjteni. Ezek a szinkrón és a diakrón anyagot fedik le.

A helynévanyagot a továbbiakban funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai szempontból vizsgáltam, melynek alapját HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* (2007) című munkája adta. Kiderült, hogy az általam feltárt földrajzi nevek csaknem háromnegyede kétrészes, ennek ellenére az egyrészes helynevekből is sikerült csaknem az összes denotátumra utaló funkcióra példát találni. Ezt az elemzést a harmadik fejezetben írtam le.

A negyedik, és egyben utolsó fejezet, a helynév-szociológiai vizsgálat eredményeit mutatja be. A tudományágon belül konkrétan a helynévismeretre összpontosítottam. Kiindulási pontként GYŐRFFY ERZSŐBET *Helynév-szociológia* (2018) című könyvét használtam fel. Aktív kutatási módszerek segítségével felmértem a falu lakosságának névismeretét, illetve -használatát. Az interjúzás során hét lakost kérdeztem, öt férfit (32, 43, 61, 70, 77) és két nőt (79, 88). Azért esett rájuk a választásom, mivel korukból és/vagy foglalkozásukból (polgármester, erdész, vadász, méhész) kifolyólag ők lehetnek a település helyneveinek legjobb ismerői. A feltett kérdések nagyrészt megegyeztek a kérdőívben olvashatókkal, kiegészítve még azokat a helynevek feledésbe merülésének feltételezett okairól szóló kérdésekkel, illetőleg a

beszélgetés során felmerülő egyéb kiegészítő kérdésekkel. Mentális térképezést a kérdőív és az interjú során is használtam, hiszen ez a legjobb mód arra, hogy feltárjuk, képesek-e az egyének az általuk ismert helyneveket lokalizálni. Saját bevallásuk szerint az adatközlők többsége tudja, melyik terület hol található, azonban a térkép rajzolása során mégsem jelölték meg azokat. Ez betudható a hely szűkének (papír behatárolt nagysága), illetve az emberi lustaságnak.

A továbbiakban szeretném a helynév-szociológiai fejezetben a kérdőíveket és az interjúkat még több szempontból vizsgálni. Ilyen lehet például a szlovák helynévpárok ismeretének mélyrehatóbb elemzése, a helynevek ismertségét befolyásoló tényezők vizsgálata, az alap- és peremnévkincs meghatározása. A munkámat szeretném kiegészíteni egy térképpel, mely a község bel- és külterületén szereplő helyneveket ábrázolja. Vizsgálatom a térségben egyedülálló, így a későbbiekben akár több település bevonásával egy összehasonlító vizsgálatot is lehet végezni.

SZAKIRODALOMJEGYZÉK

ANGYAL LÁSZLÓ 2009a. Magyar–szlovák helységnevpárok a Losonci járásban. In: NAGY MELINDA (szerk.) *Oktatás – Tudomány – Társadalom. A Komáromi Selye János Egyetem I. nemzetközi tudományos konferenciájának tanulmánykötete*. Selye János Egyetem, Komárom. 160–168.

ANGYAL LÁSZLÓ 2009b. Nyelvtörténei adalékok (hangtörténeti és morfématörténeti elemzés) a Losonci járás helységneveinek köréből. In: ALABÁN FERENC (szerk.) *Az interkulturális kommunikáció nyelvi aspektusai közép-európai közegben*. UMB, Besztercebánya. 199–209.

ANGYAL LÁSZLÓ 2009c. A *-falu* és alakváltozatai a Losonci járás településneveiben. In: KRNOVÁ, KRISTÍNA (ed.) *Mladá Veda. Humanitné vedy – lingvistika. Zborník vedeckých štúdií doktorandov a mladých vedeckých pravovníkov Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica. 112–119.

BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA 2014. *Magyar földrajzi köznevek tára*. A Magyar Névtár Kiadványai 32. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

BARTHA CSILLA 1996. A társadalmi kétnyelvűség típusai és főbb vizsgálati kérdései. In: *Magyar Nyelvőr* 120, 263–282

BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN (szerk.) 2014. *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra – Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. ISBN 978-80-558-0656-3

BAUKO JÁNOS 2015a. *Bevezetés a szocioonomasztikába*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra. ISBN 978-80-558-0806-2

BAUKO JÁNOS 2015b. Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép. In: *Névtani Értesítő* 37, 179–194, Budapest. ISSN 2064-7484

BAUKO JÁNOS 2019. *Társadalom és névhasználat*. Magyar Nyelvtudományi Társaság és az ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke. ISBN 978-963-489-109-3

BECZE SZABOLCS – SZÜTS ISTVÁN GERGELY (szerk.) 2008. *Határlét*. Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, Miskolc. ISBN 978-963-661-841-4

CSERNICSKÓ ISTVÁN – FEDINEC CSILLA 2015. Nyelvpolitika határon. In: MÁRKU A. – HIRES-LÁSZLÓ K. (szerk.): *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép*. Ungvár, 206–238

CSERNICSKÓ ISTVÁN – SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2010. Hátrányból előnyt: a magyar nyelvpolitika és nyelvtervezés kihívásairól. In: *Határon túli magyarok a 21. században*, 167–198

CSERNICSKÓ ISTVÁN 2019. *Fények és árnyak*. Kárpátalja nyelvi tájképéből, Ungvár. ISBN 978-617-7132-97-3

CSOBÁDI JÓZSEF 1996. *Szádvár árnyékában*. Szádalmás

CSOBÁDY CSILLA 2018. Jablonca és Szilice névszemiotikai tájképe. In: PRESINSZKY K. – TEKELIOVÁ HLAVINOVÁ D. (szerk.): *Utak a tudományhoz VII*. Nyitra. 31–41. ISBN: 978-80-558-1292-2

DITRÓI ESZTER 2017. *Helynévrendszerek modellalapú vizsgálata*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

FARAGÓ IMRE 2017. *Helynévrégészet 1.*, Fríg Kiadó, Budapest. ISBN 978-963-9836-36-5

FARAGÓ IMRE 2018. *Helynévrégészet 2.*, Fríg Kiadó, Budapest. ISBN 978-963-9836-39-6

FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN (szerk.) 2015. *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest.

FIALA-BUTOR JÁNOS 2012. A magyar nyelv jogi helyzete Szlovákiában. In: *Terveztés ÉS HATÁRTALANÍTÁS – A magyar nyelvpolitika 21. századi kihívásai*. Nemzetpolitikai Kutatóintézet, Lucidus Kiadó, Budapest. 144–171

GYÖRFFY ERZSÉBET 2018. *Helynév-szociológia*. Debreceni Egyetemi Kiadó. ISBN 978-963-318-703-6

- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HOFFMANN ISTVÁN – RÁCZ ANITA – TÓTH VALÉRIA 2018. *Régi magyar helynévadás*. Gondolat Kiadó, Budapest. ISBN 978-963-693-909-0
- HOFFMANN ISTVÁN 2003. *Magyar helynévkutatás. 1958–2002*. Magyar Névtudományi Kiadványai 7. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2007. *Helynevek nyelvi elemzése*, Tinta Könyvkiadó, Budapest. ISBN 978 963 7094 67 5
- HOFFMANN ISTVÁN (szerk.) 2013. *A Magyar Névtudományi Kiadványai 30*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 11–12. ISBN 978-963-318-394-9
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KISS JENŐ 2002. *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. ISBN 963-19-2789-X
- KOVÁCS ÁGNES 2001–2002. Jablonca. Kézirat.
- KOVÁCS JENŐ 2014. *Gombások/Hubári*. Rovás, Kassa. ISBN 978-80-89767-03-8
- KRŠKO, JAROMÍR 2014. Komunikčný register a proprium. In: GAŁKOWSKI A., GLIWA R. (red.) *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstepna*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź. 35–40
- LANSTYÁK ISTVÁN 2011. A kódváltás nyelvtani aspektusának néhány kérdése a szlovákiai magyar beszélőközösségben. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA–LANSTYÁK ISTVÁN (szerk.): *Magyarok Szlovákiában*. VII. kötet. Nyelv. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 319–354. ISBN 978-80-89249-54-1
- MESTERHÁZY SZILVIA 2003. Nádor Orsolya: Nyelvpolitika. A magyar nyelv politikai státuszváltozásai és oktatása a kezdetektől napjainkig. In: NÁDOR ORSOLYA – SZŰCS TIBOR (szerk.): *Hungarológiai évkönyv* 4. évf. 1. sz., Dialóg Campusz Kiadó Pécs. 237–241

ODALOŠ, P. *Výskumné smery slovenskej toponomastiky.*
(<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Imrichova1/subor/Odalos.pdf>)

2019. 11. 24.

RÉMIÁS TIBOR (szerk.) 2002. *Torna vármegye és társadalma a 18-19. századi források tükrében.* Herman Ottó Múzeum, Bódvaszilás-Miskolc. ISBN 963-9271-25-X

SÁNDOR KLÁRA 2016. *Nyelv és társadalom.* Krónika Nova Kiadó Kft., Budapest. ISBN 978-615-5205-14-9

SZABÓ T. ATTILA 1944. *A magyar helynévkutatás a XIX. században.* Erdélyi Tudományos Füzetek. Kolozsvár.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN (szerk.) 2011. *Magyarok Szlovákiában* VII. kötet: Nyelv. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja ISBN 978-80-89249-54-1

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2006. *A szlovák nyelvpolitika és a kisebbségek anyanyelvhasználati lehetőségei és törekvései.* Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, 2. 43–49.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2008. A határon túli névhasználat és a nyelvi tervezés. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ (szerk.) *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai.* A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 41–52.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2009a. A határon túli magyar helynevek standardizációs kérdései. *Korunk* 2009/5: 95–99.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2009b. Szlovákiai helynevek magyar publikációkban – újabb fejlemények és nemzetközi vonatkozások. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF – SZABÓMIHÁLY GIZELLA (szerk.) *Tanulmányok a kétnyelvűségről V.* Gramma, Dunaszerdahely. 81–97.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2011. A szlovákiai települések és domborzati elemek magyar nevének standardizációs problémáiról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/3

ŠRÁMEK, RUDOLF 1972–73. Zum Begriff „Modell“ und „System“ in der Toponomastik. *Onoma* 17: 55–75.

VARGA LAJOS (szerk.) 2006. *Kutatás-módszertan*. Budapest.

VÖRÖS FERENC 2006. Helynévkutatás a Felvidéken. In: VÖRÖS FERENC szerk. *Vallanak a neveink a múlttól és jelenről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra, 27–61.

WEINREICH, URIEL 1953/1974. *Languages in Contact. Findings and Problems.* The Hague–Paris: Mouton. 8. kiadás

ZSIGMOND JÓZSEF 2016. Nyelvi jogok Romániában. *Acta Humana-Emberi jogi közlemények* 4(3). 33–44.

Internetes források

<https://census2011.statistics.sk/tabulky.html>, 2020.02.15.

<http://sodb.infostat.sk/sodb/sk/2001/format.htm>, 2020.02.15.

MELLÉKLET

ADATTÁR

1. **Ábrahám-láz ~ Ábrahámláza** – a *Gecs gyakra* előtt, annak merőlegesen húzódik a Szilicére vezető út mentén. A 'láz' jelentése alapján gyér erdőről van szó.
2. **Agyaglyuk** – a *Magosoldalon* található. Kisebb bemélyedést képez, melyből agyag bányászható.
3. **Alsó závoz ~ Első závoz ~ Alsó Isten Závoza** – az *Istenzávoz* alsóbb része. A závoz meredek utat jelent a névben. Kaszáló és erdő alkotja.
4. **Alsókert** – a házak alatt található kertek. A lakosok tulajdonában állnak.
5. **Alvég** – a falu alsó (keletibb) része.
6. **András-alja** – a *Fejketvölgy* egy részét hívták egykor így.
7. **Angyal utca ~ Cseh utca** – az utcában lakó családok szerint váltja a nevét.
8. **Aprókötelek** – a *Feketefűz* alatt található területet nevezték így.
9. **Árpás töbor** – a fennsíkon található kerekded, néhány méter mély, sík felszínű mélyedés. Valamikori kaszáló, legelő marhák részére. Jelenleg már benőtte az erdő. Nevét onnan kapta, hogy valószínűleg valamikor árpát vetettek benne.
10. **Bányakút** – *Bányaoldalnál* található forrás.
11. **Bányaoldal** – erdő, hol régen a gipszbánya volt.
12. **Bányatető** – *Bányaoldal* felső, lapos része.
13. **Barkóca ~ Barkócatető ~ Brekyňa** – a *Sólyomkő* mögött fekvő terület. Nevét az itt termő növényről kapta.
14. **Bartorét ~ Bartórét ~ Beforduló ~ Bartarét** – a *Csekeláza* mellett található füves terület. A *Beforduló* elnevezést valószínűleg a funkciója miatt kapta. Az egyháznak voltak itt földjei.
15. **Bazin pallag ~ Bazin parlag ~ Bazin ~ Bazín** – a *Gecsbérc* megközelíthető műveletlen földterület, kaszáló. Ma már erdő a körtvélyesi határ északi részénél. Nevét az egykori tulajdonosáról kapta.
16. **Bazin-patak ~ Fejkötő-patak ~ Bazinovský potok ~ Bazínsky potok** – a *Bazin pallagból* eredő patak, mely a *Fejtekvölgyön* folyik végig, be a faluba. A falun keresztül folyva a *Sólyomkői-patakba* torkollik.
17. **Bécsi út** – a *Közbércz völgyén* keresztül futó út.
18. **Beke-lápa** – a *Jabloncavölgy* egy részét képezi, az elnevezés alapján kisebb talajmélyedés található itt. Ma erdős rész, azonban valamikor szőlőskert és kaszáló volt. Nevét valószínűleg a terület valamikori tulajdonosáról kapta.
19. **Beke-töbor** – a *Rakattánál* található kerek, tölcser alakú mélyedés. Nevét feltehetőleg az egykori használójáról kapta.
20. **Belsőtelek ~ Belsőség ~ Belsőseg ~ Belső seg** – a falu belterülete. Lakott terület.

21. **Bélying-tető** – a *Bazin pallag* mellett található magaslat. Nevét az ott burjánzó növényről kapta.
22. **Bencs utca ~ Bencsi utca** – az *Alsókerterek* felé vezető út, melyről a *Hegymegkerthez* el lehet jutni.
23. **Bene-kút ~ Benevölgy ~ Benekút alja ~ Beneova studňa** – a *Hosszúbércorom* közelében található erdős rész, melynek közelében egy forrás található.
24. **Bikarét ~ Ifjúsági rét** –egyesek *Alsó és Felső Bikarétre* osztják, ez azonban ritkán használatos. A falu bikáját régen ide hordták legelni. Az *Ifjúsági rét* elnevezést az ide gyakran járó ifjúság miatt kaphatta, a szocializmus alatt volt elterjedt, ma már kevesen emlékeznek rá. Ez a község legismertebb helyneve.
25. **Bikkestető ~ Bukový vrch** – a falut délről határoló hegyvonulatnak a *Simonkishegy* mögötti része. Bükkfákkal betelepített erdő felsőbb része.
26. **Bodos** – a falut délről határoló hegyvonulat egy részét nevezik így. A *Részvény* közvetlen közelében található.
27. **Bodosalja ~ Bodosallya** – a *Bodos* alatt elfekvő teret hívják így. Szántóföld és rétek alkották a területet, régen ide hordták a fejősteheneket.
28. **Bodoslápafej** – a *Bodoson* található talajmélyedés felső része.
29. **Bodostető ~ Kis Bodos-tető** – a *Bodos* nevű domb tetejét hívják így.
30. **Bodzás töbrök** – kör alakú bemélyedések, sík felszínnel. Egykori kaszálók, ma már erdős részek. Nevüket egykori használójukról kapták.
31. **Borosvölgy ~ Borosvölgy** – az *Isikdomb* nyugati oldala mellett húzódik. Valószínűleg szőlő termett egykor rajta.
32. **Butyomány ~ Bulyemala ~ Butyemála ~ Butyemány ~ Butyományvölgye** – a *Lákvölgy* után található, a Szilice felé vezető úton a negyedik völgy. Kivezet a *Kohány völgybe*. Nevét a forrásból bugyogó vízről kapta. A -mál(a) utótag utalhat a déli fekvésre is.
33. **Bükkesi**
34. **Büvöskút**
35. **Cementbánya ~ Cémentbánya ~ Homokbánya** – egykor innen hordták az építkezéshez szükséges homokot. Ma már *Cémentbányaként* ismert.
36. **Csákánykút**
37. **Csapás ~ Čapáš** – a *Felsőmező* feletti fenyves. A 'csap' szó maga gallyat jelöl.
38. **Csapó** – az elnevezés utalhat az alkotó kőzetre: meszes földre.
39. **Cseh-töbrök ~ Cseh töbre ~ Kapci töbrök** – bemélyedés, mely a magyarországi határnál található. A Cseh családé volt, a Kapci név eredete ismeretlen, valószínűleg ilyen nevezetű is birtokolta.
40. **Csekeláza ~ Csere Láza** – a *Kukoricástól* a *Torna-patak* választja el, az út mellett található gyér erdőrészt. A falu keleti határát képezi.

41. **Cseresnyés oldal ~ Cseresznyés ~ Cseresnyés ~ Nagy oldal ~ Zombor ~ Nagy-
ódal ~ Zombor ódal** – a *Tilalmas* nyugati oldalának felsőbb része. Lejtős oldal,
főként cseresznyefákkal beültetve, melyek mára kiszáradtak.
42. **Csigamál ~ Csigamáj ~ Csigamal ~ Čigamal** – déli elhelyezkedésű hegyoldal.
Régen szőlős és kaszáló volt. Jelenleg a helyiek ide temetkeznek.
43. **Csorgó**
44. **Csörgőkút ~ Pri studni** – a *Jando* mellett található. Régen az állatok itatására
kiépített kút, melyet földek határoltak. Nevét a víz csörgedezéséről kaphatta. Ma
már alig folyik benne víz.
45. **Csupán allja** – egykori szántóföld.
46. **Deliláp ~ Delilápa** – *Kergesoldal* alatti talajmélyedés. Egykori tulajdonosáról
kapta nevét.
47. **Délő ~ Délő-lápa** – a marhák pihenőhelye (=delelője) volt. Több ilyen nevű
talajmélyedés is található a község kataszterén belül.
48. **Derélyevölgy ~ Derelyevölgy** – a *Fűzkút* és a *Kereszteli völgy* között elhelyezkedő
kis völgyecske.
49. **Derenki-part** – emelkedő hegyoldal, a valamikori Derenk község lakói erre jártak
át Jabloncára misére. Legelőként szolgált, mára benőtte az erdő.
50. **Déroidal** – Jablonca egyik északi oldala, ahová keveset süt a nap, így télen mindig
deres marad. Innen ered a neve.
51. **Diaföld ~ Diaföggye ~ Diafölgye ~ Diaföldje** – földterület, mely egykori
tulajdonosáról lett elnevezve.
52. **Dolog ~ Dologbércz** – a *Kisdolog* és a *Nagydolog* között emelkedő bérc.
53. **Dukcso ~ Dubcso ~ Dugcso ~ Dupcso ~ Dukcsó** – a *Muskással* szemben
található, a *Magos* alatt. Szántóföldek, gyümölcsösök terültek el rajta. Ma már
csak legelőként szolgál.
54. **Eczet oldal** – nagyobb része nem használt szőlő, melynek termése sosem volt jó.
55. **Egyházkert** – gyümölcsös volt, mely az egyház tulajdonában áll.
56. **Erős ág** – *Magosoldal* egyik része, kisebb oldalvonulat.
57. **Facsina** – a *Kergesoldalig* terjedő szőlőhegy.
58. **Farkas verem**
59. **Farkasoké**
60. **Farkasvágás**
61. **Fejkétoldal**
62. **Fejketvölgy ~ Fejketővölgy ~ Fejtek völgy ~ Féket völgy ~ Fejtej völgy** – az
Omláshoz vezető völgy, rétek, kaszálók, legelők alkotják, melyek mára inkább
gazos, erdős részek lettek.
63. **Feketefűz** – egykori község, ma már azonban csak helynévként ismert.
64. **Feketekút**
65. **Feljáró ~ Feljárok ~ Feljáróu** – több ilyen elnevezésű terület is van a falu
kataszterében, általában szántók, legelők voltak. Ma már gazos tér.
66. **Feljárok alja** – a falubeliek által használt *Feljárók* alsó része.

67. **Felső závoz ~ Második závoz ~ Felső Isten Závoza ~ Horný závoz** – az *Istenzávoz* felsőbb része. Nevéből ítélve út vezethetett erre. Szintén erdős terület.
68. **Felsőmező** – a *Nagysárral* szembeni terület. Régen kaszálóként, legelőként funkcionált. Ma már inkább átmenetet képez az erdőbe.
69. **Felvég** – a település nyugatabbi részére használják a falusiak. A választó a Református templom, mely a falu közepén található.
70. **Fő utca** – a Bódva-völgyet Szilicével összekötő főút, mely a településen halad át.
71. **Földinduló völgy ~ Főinduló** – a *Közbérc* és a *Mikóláz* közötti völgy, melyen a földet mindig elmosta az eső. Jelenleg már erdővel benőtt terület.
72. **Fűrész** – a *Poronya* melletti terület neve, melyet nemrégiben használtak a falusiak. Fűrésztelep volt ott egykor, ma már azonban ez nem lelhető fel.
73. **Fűzkút ~ Fűzkútvölgy ~ Vřbova** – hegyes erdő, mely a *Rakattyára* visz ki. Valószínűleg forrás eredt itt, mely mellett fűzfa állhatott.
74. **Gecs utca ~ Bika utca** – az utcában lakó Gecs családról kapta a nevét. Egyesek *Bika utca* néven is ismerik, mivel valamikor a falu bikáját ebben az utcában tartották.
75. **Gecsbérc ~ Gecse bércz ~ Gets bércz völgye** – a *Szénabérc* mögött található erdőrész, kisebb hegy. Gyalogút vezet innen ki a *Zsedenkúthoz*. Nevét valószínűleg egykori tulajdonosáról kapta.
76. **Gecsbércz orma** – erdővel borított rész, a *Gecsbérc* csúcsa.
77. **Gecsbércztető**
78. **Gecsgyakra ~ Gecs-gyakra-völgy ~ Gyecs gyakra ~ Gecs gyakra völgye ~ Dobos völgye ~ Chovancová ~ Chovancova dolina ~ Gečové** – a *Tilalmas* utáni völgy. Fővölgy, mely több részre ágazik. Nevéből ítélve bokrokkal sűrűn benőtt oldal lehetett. Kaszáló, legelő is volt erre, manapság inkább már erdős részek borítják. A *Dobos völgye* elnevezést a nemrégiben odaköltöző családról kapta, ez azonban esetleg a fiatalok körében használatos, ott is ritka. A szlovák elnevezés új, eredete ismeretlen.
79. **Gergelyvölgy ~ Gergely völgye ~ Gergelyvőgy ~ Gregejova** – a *Mónos völgyet* követő völgy. A Szilice felé vezető úton a *Gecs gyakrától* számolva a második.
80. **Gicsobérc ~ Icsobérc ~ Gicsobérc ~ Gicsobérce ~ Gicsó bércz ~ Straň Gičo** – a *Tilalmas tetőre* vezet. Cseresznyefák termettek itt. Kisebb hegy, melyet erdő borít.
81. **Gicsobérc orma**
82. **Gicsobércz lépája** – a *Gicsobércen* található talajmélyedés szántóföldekkel.
83. **Gimnasztika** – a katolikus templom fölött található, gyümölcsösként szolgál.
84. **Góliát-nyoma** – a *Várbikk* környékén található. Egy kőben kirajzolódott „bakancsnyomra” utal a helyiek elbeszélése szerint. A Bibliából ismert óriásról, Góliátról nevezték el.
85. **Grulyasarok**

- 86. Grulyástöbör ~ Grulyatöbör** – kör alakú mélyedés, mely kaszáló, legelő volt marhák részére. Valamikor burgonyát ültethettek benne, melyet a falusi nyelvhasználat „grulyá”-nak hív.
- 87. Grulyószög** – a *Kergesoldal* feletti szántóföld, a körtvélyesi határ mentén fekszik.
- 88. Haluska-kert** – a Haluska család tulajdona lehetett, erről kaphatta a nevét. Gyümölcsösként, majd legelőként szolgált.
- 89. Hármastöbör ~ Hármastöbörfej** – három töbör (=kerekded mélyedés) kerül egymás mellett. A falut délről határoló hegyvonulat tetején található.
- 90. Háromhíd ~ Hámorhíd** – a *Malomfelikút-dombbal* szemben, az út túloldalán helyezkedett el. Akkoriban három irányból folyt a *Mocsolyásba* a patak: a *Malomfelikútból*, a *Sólyomkői-patak*ból és a *Gecs gyakrából*. Abban az időben ezért három híd állhatott ott, ma már ezeknek nyoma sincs. A patakok is csak gyéren folydogálnak (kivétel a *Sólyomkői-patak*). A *Hámorhíd* csupán egykori elírás lehetett, néhány térképen azonban megmaradt.
- 91. Háromhídkörnyéke**
- 92. Hegymege ~ Hegymekert ~ Hegymeg ~ Hegy megett ~ Hegymegi ~ Kishegy megett ~ Závó ~ Za malým vrcholom** – a *Kishegy* mögötti gyümölcsös. Ma már csupán egy család törődik a még épen maradt fákkal. A *Závó* nevet az innen felfelé vezető meredek útról kaphatta, de ezt a megnevezést ritkán használják.
- 93. Helyei kert** – *Csigamál* fölött található kert, mely a Bazin család tulajdonában van. Hétvégi ház található rajta. Régen Helyei nevezetű lakta.
- 94. Hetestető**
- 95. Hidfeli** – a *Kukoricás* környékén fekvő terület lehetett. Kevés kaszáló szántófölddel, teteje erdőből áll.
- 96. Hintósfa** – a *Márton-kút* és a *Nagydolog* között található erdőrész. Nevét az ott lévő fáról kapta, melyen talpas hintó (=hinta) volt.
- 97. Hosszúbércz-orom ~ Hosszúbércz oroma** – a *Hosszúvölgy* tetejét nevezik így.
- 98. Hosszúvölgy ~ Hosszúvőgy ~ Hosszúbérczorom völgy ~ Dlhá dolina** – az *Omlástól* eredő második völgy nyugati irányba. Nevét valószínűleg onnan kapta, hogy a három völgy közül ez a leghosszabb.
- 99. Hubipallag** – a körtvélyesi határban lévő parlag. Valószínűleg sok gomba termett itt, amire a szlovák hubi=gomba névből következtethetünk.
- 100. Icsó-kert**
- 101. Ilonka ~ Ilonkatető** – tetejében található a *Sikúr-töbör*. Egy része tisztás, melyen rengeteg hóvirág nő a mai napig. Valaki a teljes erdőrészt így hívja. Nevének eredetére több magyarázat van. Mindkét eset egy Ilonka nevű lányra utal, azonban az egyik szerint a lányt itt gyilkolták meg. A másik szóbeszéd barátságosabb: aszerint az egykori szomszédos Kisfaluban élő grófnak a lányát hívták így, aki maga ültette a tisztásra a hóvirágokat.

102. **Isikberke ~ Izsikberke** – földterületek a *Jablonca-völgy* és a *Kerges* között. Vízparti erdőrész, az elnevezés alapján több fűz-, vagy nyárfa által benőtt rét lehet.
103. **Isikdomb ~ Izsik domb** – kisebb domb a *Kergesoldal* alatt, legelőként tartják számon. Valamikor az egyházé volt.
104. **Isikdombalja**
105. **Istenzávoz ~ Isten závoza** – két részre osztják: *Első závoz* és *Második závoz*. Innen ered egy meredek út fel a *Nagydologba*, illetve a *Rövidlábba* vezet le egy másik.
106. **Iványoké**
107. **Jablonca karaj ~ Jablonca karáj ~ Jablonca-karály ~ Jabloncai-karaj** – a *Jablonca völgyet* határolja körül.
108. **Jablonca-völgy ~ Jablonca ~ Jablonca völgye ~ Jabloncza völgy ~ Jabloncavögy ~ Jablonická dolina** – a faluba vezető völgy, szőlőkertek pincékkel. Kaszálóként is funkcionált. Ma már kevesen használják.
109. **Jando ~ Jandó ~ Jando völgy** – a *Hubipallagtól* nyugatra található földek, kaszálók, ma már inkább erdős terület.
110. **Kajaba-tető** – erdőrész, mely egy Kajaba nevű nemesé volt.
111. **Kalitka ~ Kalitka híd** – a *Kohány-kanyar* után található, az utolsó rész, mely még a jabloncai kataszterhez tartozik.
112. **Káposztakert ~ Káposztáskert** – a *Bikarét* előtti mező, melyen egykor káposztát termesztettek.
113. **Káptalandomb** – a *Hubipallag* mellett található erdő, mely a jabloncai határt a körvélyesítől elválasztja. Régen a jabloncai gazdák gyümölcsöse volt.
114. **Kapuskútnál** – az *Egyházkert* képezte a falu végét, amit egy kapuval is elláttak. Amellett lehetett egy kút, arról kapta a hely a nevét. Ma már a kapu és a kút sem fellelhető.
115. **Kapusrét** – az *Egyházkertnél* található kapunál elhelyezkedő terület, mely legelőként szolgált az állatok számára.
116. **Katókert**
117. **Katona út** – az *Omlás* környékén található egyik erdei út. A második világháború idején nevezték el, akkor jártak arra a katonák.
118. **Kavacsos ~ Štrkovina** – a *Tilalmas* fölött található kavicsos tisztás.
119. **Kelemenfej ~ Kelementető**
120. **Kelemenvölgy ~ Kelemen völgye** – a falut délről határoló hegyvonulatnak a *Kishegy* mögötti része. Valamikor Kelemen nevezetű ember birtokolta.
121. **Kenderáztató ~ Kenderföld ~ Kenderfőüd** – a falu nyugati végénél található, még a *Bikarét* előtt. Kendert termesztettek itt, valamint a területen átfolyó patakban áztatták azt – innen ered a neve.
122. **Kerek szőlő** – erdő, legelő volt valamikor. Nevéből kikövetkeztethetjük, hogy szőlőt termesztettek rajta.

123. **Kerekkötő** – a *Nagydologba* vezető meredek út, melyen a szekerek kerekét meg kellett kötni – innen eredeztetik a hely nevét.
124. **Kerekkötőfej**
125. **Kereszteli völgy ~ Kereszteli vőügy** – az *Omlástól* eredő völgy, erdős rész. Nevét onnan kapta, hogy keresztet a *Fűzkút*völgyet a *Szénabérc*cel.
126. **Kerges ~ Kergesoldal ~ Kereges oldal ~ Kergeš** – a falu keleti határában található földterületek, melyek szántóként, kertekként, rétként, szőlősként, illetve legelőként is számon voltak tartva. Ma már nincsenek használva, elgazosodott erdőréssz.
127. **Kerges-kanyar ~ Kerges-híd** – a *Kerges-patakon* átívelő híd, mely átvezet a körtvélyesi kataszterbe. Ezen halad át az út, mely Jabloncára vezet. Kanyargós rész, ezért manapság mindenki *Kerges-kanyarnak* hívja.
128. **Kerges-patak** – a *Kergesből* eredő patak. Ma már kevés víz található benne.
129. **Kergesvölgy ~ Kerges** – a *Mélykút* felé vezet. A falu keleti határát képezi. Földterületek, melyek különböző formában voltak használva az idők során (szántó, rét, legelő). Egy része erdős terület volt, ma szinte teljes egészében az.
130. **Kis Kerges ~ Malá Bystrá** – a *Kerges* keleti elágazása. A falu keleti határát képezi.
131. **Kisdolog ~ Malý dolog** – a *Gecs gyakra* vezet ki ide. Innen vezet út a *Pipabikkre*. Erdős terület, kis tisztással. Nevét onnan kaphatta, hogy itt „kis dolog volt” csak – vagyis nem volt sok munka a kis terület miatt.
132. **Kisgyelláz ~ Kisgyerláz ~ Kisgyörláz ~ Kis György láz ~ Kis Györgyláza ~ Kis György lázas ~ Malý laz** – a *Fejketvölgy* egyik elágazása, mely a *Gecsbérc*re és a *Bazin pallygra* vezet. Nevét egykori György nevű tulajdonosáról kaphatta, az évek során azonban az emberek az egyszerűbb használat következtében már csak *Kisgyerláz*nak vagy *Kisgyelláz*nak nevezik az erdőrészt. Valamikor rét, kaszáló és gyümölcsös volt itt.
133. **Kishegy** – a házak mögött található kis hegy, mely különáll a falut délről határoló hegyvonulattól. Erdő borítja.
134. **Kisvölgy** – egykori kaszáló.
135. **Kocsmakert** – a kocsmá mellett kertet nevezik így a falusiak.
136. **Kocsokert** – a községi hivatal mögötti meredek kertet hívják így.
137. **Kocsortás ~ Kacsortás** – egy része kaszáló volt, manapság azonban benőtte az erdő. Neve eredhet a „kocsord” nevű növényből, mely egy magasnövésű kóróféle.
138. **Kohány** – a szilicei határt képző terület, összefoglaló név, nagy területre kiterjed.
139. **Kohány-kanyar** – ide vezet ki a *Kohány-völgy*. A Szilice felé vezető úton ez a legnagyobb kanyar.
140. **Kohány-kút ~ Kohán-kút ~ Koháňova studňa** – forrás, az elnevezés egy itt megölt rablótól ered, aki a Kohán nevet viselte.
141. **Kohány-rét** – a *Kohány-kút* található ezen a réten, a völgy felső részét képezi.

142. **Kohány-tető** – a *Kohány-völgy* legmagasabb pontját hívják így.
143. **Kohány-völgy ~ Kohányvölgye** – a Szilice felé vezető úton az utolsó völgy, mely még a jabloncai kataszterhez tartozik.
144. **Kosláz ~ Kosláza** – erdei tisztás, rét, kaszáló. A pataktól egészen az erdőig nyúlik.
145. **Kostár völgye** – kaszáló volt egykor.
146. **Kovácsgalya ~ Kovácsgallya ~ Kovácsgala ~ Kováčová** – a *Részvényt* nyugati oldalról határoló erdő. A derenki határrész nyugati részét képezi. Nevét feltehetőleg az erdő egykori tulajdonosáról kaphatta.
147. **Kozlavicska** – a *Részvénytől* keletre fekvő erdőrészt. Nevének eredete ismeretlen, ám valószínűleg a szláv „koza” = kecske szóból eredhet.
148. **Kökényes lápa** – a *Felsőmező* egy része. Az itt termő kökényből eredhet a neve.
149. **Köpüskútnál ~ Köpüskút** – a *Fejketoldal* egyik része. Rétek, melyeken méhek voltak. Valószínűleg kút is lehetett a területen.
150. **Közbérc ~ Közbércz ~ Közbérczvölgy ~ Közbércz völgye** – kisebb hegyen található erdő, kaszáló, melyen keresztül vezetett a *Bécsi út*. Ezen keresztül lehetett kijutni a *Feketefűz* nevű faluba, mely azonban ma már csak helynévként ismert.
151. **Közbércz orma** – a *Közbérc* felső részén található erdős rész.
152. **Közép fékes** – erdőrészt egykori neve.
153. **Kukurica-híd** – a *Kukoricást* és a *Bartórétet* összekötő híd, mely a *Torna-patakon* keresztül ívelt.
154. **Kukoricás ~ Kukuriczás ~ Paptag** – a *Várbikk* alatt található földterület, a falu keleti határa. Egykori kukoricaföldek, melyek egyházai voltak.
155. **Kúriagödör** – árok, melyben tölgyes volt.
156. **Kurjaoldal** – a *Kúriagödör* ezen helyezkedhetett el valamikor.
157. **Lákorma ~ Lakorma ~ Lák-órma** – a falu keleti határában lévő *Lákvölgy* csúcsa. Valamikor szántóföld, jelenleg erdő.
158. **Lákvölgy 1.** – a *Lukácsvölgytől* keletre található völgy. A falu délkeleti részénél ez az utolsó völgy.
159. **Lákvölgy 2. ~ Lákvőügy ~ Lakova** – a *Gecs gyakra* utáni (Szilice felé) völgyek közül a harmadik.
160. **Latorma**
161. **Leányláza ~ Lyán láza** – a kertek aljától felfelé vezető liget, cseresznyés és szilvás volt valaha.
162. **Lesko-kert**
163. **Lizinafej**
164. **Lukácsvölgy** – az *Uszkurusztető* mellett elhaladó völgy. Nevét valószínűleg egykori tulajdonosáról kapta. Szántóföld és rét volt.
165. **Lukáts orma** – egykor így nevezték a Lukácsvölgy tetejét, mely erdős terület volt.
166. **Magas ~ Magos ~ Erősítő ~ Vysoká** – a falu elején emelkedő domb, magaslat. Erdős rész, alsó részén terül el a *Szőlőhegy*. Tetejére került az erősítő torony, így manapság már sokan az egész dombot így hívják.
167. **Magas-tető ~ Magos-tető** – legelő, a *Magos* felső részét nevezik így.

168. **Magasszárú ~ Magasszaru ~ Magos szaru**
169. **Magos oldal** – a *Magos* keleti oldala. Szántó, rét, legelő, erdő található rajta.
170. **Malicsko** – a derenki és körtvélyesi határ sarkában terül el. A *Várbikk* mellett található kis terület, melyről már csak egy kicsit kell menni a tetőig. Innen eredhet a szláv eredetű név, hiszen a „kicsit” szlovákul kicsinyítőképzővel ellátva „máličko”-nak mondják.
171. **Málnás-él**
172. **Málnástető** – a *Kovács-gallya* mellett helyezkedik el. A déli hegyvonulat részét képezi, ma már erdő, tetején számos tőbor található. Nevét málnabokrokról kapta.
173. **Malomfelikút** – forrás, melynek vize a *Sólyomkői-patakba* torkollik. Ez adja a falutól távolabb egyedülként álló ház vizét.
174. **Malomfelikút domb ~ Malom feli domb** – ezen található a *Malomfelikút* forrása.
175. **Máriási-kert ~ Máriás-kert ~ Máriásy-kert ~ Máriássy-kert** – a *Szőlőhegy* azon része, melyet egykor a Máriási család birtokolt. Ma is gyümölcsös.
176. **Mariócky ~ Marihócki** – kert, mely egykori tulajdonosa nevét viseli a mai napig.
177. **Márton-kút ~ Marton-kút ~ Martonova studňa** – kaszálók területek el rajta, ma már csak erdős rész. Az ott található kútról kapta a terület a nevét, melynek tulajdonosa Márton lehetett.
178. **Mártonkútfej** – a *Gecsgyakra völgye* ide vezet ki. A *Márton-kút* felső része.
179. **Máté-völgy** – *Kergestől* északra található kis völgy, tulajdonosáról kaphatta nevét.
180. **Mátyus tőbor** – az erdő közt a déli hegyvonulat tetején egy szekérút, mely a jabloncai határt Derenk községtől elválasztja. Valószínűleg egy mélyedés is található ezen a részen, melyet egykor Mátyus nevezetű birtokolhatott.
181. **Mélykút ~ Hidegkút** – a *Kergesvölgy* vezet idáig. Nevét valószínűleg a mélységéről és hideg vizéről kapta.
182. **Mélyláb** – a *Kohány* mellett található szilicei határrész. Egyesek *Kismélyláb*ra és *Nagymélyláb*ra is osztják, ez azonban nem túl gyakori.
183. **Mélyláb tető ~ M. Mela** – a jabloncai kataszter legmagasabb pontja (604 m t.sz.f.m.).
184. **Mélyláb völgye ~ Hlboká** – a *Mélyláb*ról érkező völgy.
185. **Meszes** – jelenleg már a körtvélyesi kataszterhez tartozik, de egykor a jabloncai terület része volt.
186. **Meszesvölgy** – *Meszesből* kiinduló erdős völgy.
187. **Mészhegy**
188. **Mikoláz ~ Mikoláza ~ Mikov laz** – a *Kohány* mögött található. A *Feketefűzre* és a *Pipabikkre* is ki lehet jutni innen. Valamikor tisztás volt, ma már erdő.
189. **Mikolázorma** – erdős rész, a *Mikolázvölgy* csúcsa.
190. **Mikolázvölgy ~ Mikolázvölgye** – hegyes-völgyes erdővel borított terület a *Mikolázból* eredve.
191. **Mocsolya** – vizenyős terület a *Kenderföld* közelében. Itt is áztatták a kendert.
192. **Mokonyás ~ Mokonás völgye ~ Mákonyásvölgy ~ Makoňa ~ Makoňáš** – erdő, az *Omlástól* nyugatra helyezkedik el, ez a harmadik, legbelsőbb völgy. Egyesek

- szerint az itt található növényről nevezhették el – a lisztes berkenye szlovák megnevezése a „mukyňa“, ez formálódhatott át az évek során.
- 193. Molnár töbör** – *Gecs bércz-orum* tetején található kerekded talajmélyedés.
- 194. Mónos ~ Monosvölgy ~ Mónosvölgy ~ Manosova** – a *Gecs gyakra* után a Szilice felé vezető úton az első völgy.
- 195. Muskás ~ Muszkásvölgy ~ Muskás völgy ~ Muskáus** – földek a szövetkezet felett.
- 196. Nagy Kerges ~ Vel'ká Bystrá** – a *Kerges* nyugati elágazása, a *Magostetőtől* keletre található.
- 197. Nagydolog ~ Vel'ký dolog** – a *Gecsgyakra* északi végében található, manapság is használatban van. Ezen keresztül eljuthatunk a *Feketefűzre*. Nagyobb kiterjedésű erdős rész. Nevét onnan kaphatta, hogy itt régen „nagyobb volt a dolog” – vagyis több volt a munka a nagy kiterjedés miatt.
- 198. Nagysár ~ Nagysároidal** – a *Felsőmezővel* szembeni részt hívják így. A falu belterületéhez közel fekvő terület. Nevét onnan kapta, hogy általában nagy sár borítja a területet.
- 199. Négyszögugar** – *Kergesben* található négyszög alakú ugar.
- 200. Nyerges ~ Nyerges-tető** – régen szántóföld volt, később parlag. Egykor szőlő is termett rajta. Nevét alakjáról kapta.
- 201. Nyíresugar** – *Kergesben* található ugar, melyben nyírfák találhatók.
- 202. Oldal ~ Óudal** – *Tilalmas* előtti legelőt hívják így.
- 203. Oldalföld ~ Ódalföld** – a *Csekelázával* szemben, az út túloldalán terül el az *Isikdomb* alatt.
- 204. Oldalút ~ Bočná cesta** – az *Omlás* felé vezető úton az első letérő a völgyek felé.
- 205. Omlás ~ Úval** – a faluból északi irányban kivezető aszfaltos út vége (*Omlás utca*), innen csak földutak vezetnek tovább az erdőrészekbe. Nevét az itt található kőomlásról kapta.
- 206. Omlás alja ~ Omlásallya**
- 207. Omlás utca ~ Omlásallyához** – a *Gecs utca* folytatása, mely kivezet a faluból az *Omlás* felé. Régebbi aszfaltos út, kaszálókkal, rétekkkel határolva.
- 208. Ortástető** – nevét a kiirtott erdőrésztől kapta. Ma gazos terület.
- 209. Pál utca ~ Malom utca** – valamikor az utca végén volt a malom, amely ma már sajnos nem áll. A *Pál utca* elnevezés az egykor itt lakóktól eredhet.
- 210. Papdomb** – a *Jando* előtt található emelkedő.
- 211. Papkút**
- 212. Peres part** – emelkedő erdős hegyoldal, mely a jabloncai határt Hosszúrét község határától elválasztja.
- 213. Péter-kert ~ Példánykert** – manapság már nem használatos név. A *Szörnyű-kút* ered itt.
- 214. Petes kert** – lápa (talajmélyedés), mely kertként volt használatos.

- 215. Peteskomora ~ Peteskamara-domb ~ Peteskomoradomb ~ Peteskamarája** – a *Borosvölgy* mellett található. Szántóföldek terültek el rajta, valaha pedig egy raktár is állt itt – innen ered a neve.
- 216. Petőgallya ~ Petőgallyas ~ Petőgalya** – a *Rakattyától* keletre, a körtvélyesi és hosszúréti határ sarkában található meredek erdő és egykori legelő.
- 217. Pipabikk ~ Píbabikk ~ Pipabük ~ Píbabükk** – a *Kisdolog* felett található terület. A nevét az itt található bükkös erdőről kaphatta. Egyesek szerint a „pipa” előtag arra utal, hogy valaki elhagyhatta itt a pipáját. Mások arra következtetnek, hogy az itt még egykor létező forrás párologott a meleg vizétől, ami a pipából felszálló füstre emlékeztette az embereket.
- 218. Pogány-völgy ~ Pohan** – a határ legnyugatibb része, a derenki és szilicei határrész sarkában húzódik. Nevét valószínűleg egykori tulajdonosáról kapta.
- 219. Poronya ~ Paronya ~ Poroňa** – szántóterület, a *Pusztarét* és a *Bartórét* között. Manapság ez a név egybefoglalja a *Kukoricást*, a *Csekelázát* és a *Bartórétet*, mivel csak ezt a nevet használják a helyiek ennek a földterületnek a megnevezésére.
- 220. Pusztarét ~ Pufzta rét ~ Pustarét ~ Bartopuszta ~ Pusté lúky** – a *Bartopuszta* nevet valószínűleg a szomszédos *Bartórétről* kapta. A *Vidáslázba* innen lehet kijutni. A legjobb termőföldek voltak itt, jelenleg a szövetkezet épületei állnak rajta, azonban a hátsó részét még művelik.
- 221. Rác utca ~ Rác utca ~ Temető utca ~ Boros utca ~ Beke utca** – az itt lakó családok neve alapján változott az elnevezése. Jelenleg a Rác család él itt, illetve az utca a temetőre vezet ki, ezért manapság ezzel a két névvel illetik az utat.
- 222. Rakattya ~ Rakatya ~ Rakyta** – nagy terület, fennsík. A szlovák elnevezés magyarra fordítva „fűz, füzes“-t jelent, ami következtethető az ide vezető *Fűzkútvölgyre*. Minden bizonnyal sok fűzfa állt ezen a területen, a kút pedig még ma is megtalálható. Kaszálóként, legelőként használták. Májusban ide hajtották ki a növendékmarhát, amit csak szeptemberben hoztak vissza. A terület a Szoroskötetön álló Kolibától is megközelíthető.
- 223. Recekút** – a *Részvéynél* található kutat hívják így.
- 224. Részvény** – erdőrész, mely a derenki határig nyúlik ki. Valószínűleg a részvényesek birtoka lehetett. Legelő is található rajta. A falusiak kedvelt gombázó helye.
- 225. Róka-lyuk** – a *Nyerges* és az *Ilonka* közt helyezkedik el. Erdőrész, melyben valóban található egy róka-lyuk.
- 226. Róka-tanya**
- 227. Ropovod** – kizárólag az erdészeti térképeken található megnevezés. Ezen keresztül jutunk el a *Szilicei bérctől* a *Kohányra*. Erre vezet az olajvezeték, melyre az elnevezés utal (szlov. ropovod=olajvezeték).

228. **Rövidláb ~ Rövidláb-völgy ~ Rövidláob ~ Krátka** – Rövid völgy, mely az *Omlásra* vezető utcáról nyílik, a *Márton-kútra* vezet. Kaszálók alkották régen. Szlovák neve is a tulajdonságára utal.
229. **Sárog utca ~ Jakab utca ~ Kovács utca ~ Barai utca ~ Kúti utca** – a falu elején található rövid utca, mely mindig az ott lakó családok nevéből lett elnevezve az idők során. Jelenleg a Sárog és Jakab család lakja.
230. **Sárog-kert** – tisztás a hegytetőn, tulajdonosáról kapta a nevét.
231. **Savós töbör** – fehéres vizéről kapta nevét. Északi része erdő, déli részén szőlő és gyümölcsös volt.
232. **Sikúr-kert** – a *Magasszárú* tetején található. Sikúr nevezetű nemesé volt. Valaha erdő volt, Sikúr idejében gyümölcsös. Mára gazos terület.
233. **Sikúrtöbör ~ Ilonkatöbör** – az *Ilonka* tetején található kerek talajmélyedés, valamikor kaszálóként használták. Közelében van a *Sikúrvölgy* és a *Sikúr-kert*.
234. **Sikúrvölgy** – a völgy mellett található a *Sikúr-kert*, így valószínűleg még ez a terület is a Sikúr nevezetű nemeshez tartozott.
235. **Simonkishegy** – közvetlen a *Bikarét* mögött álló kis hegy, mely különáll a falut délről határoló hegyvonulattól. Nevét a rajta elterülő erdő egykori tulajdonosáról kapta.
236. **Sólyom forrás ~ Sólyom-víz** – *Sólyomkőnél* eredő forrás.
237. **Sólyomkő ~ Zsivány-tanya ~ Solyomkő ~ Sólyomkőszirt ~ Zbojnicka jaskyňa ~ Sokolia skala** – *Sólyomkői hegyből* kiemelkedő szirt, melyen a *Sólyomkői vár* állt egykor. Egyes források szerint a vár szerzetesek kolostoraként is szolgált. Ma már csak a romjait találjuk meg. Az alatta lévő bemélyedés a *Sólyomkői barlang*, melyben értékes bronzkori leletekre bukkantak. Itt egykor zsványok bujkálhattak, innen ered a *Zsvány-tanya* elnevezés. A szlovákok ezt fordították le, ebből keletkezett a „*Zbojnicka jaskyňa*” megnevezés. Tövében fakad a *Sólyom forrás*. A szirt alapján szlovákul a teljes területet „*Sokolia skala*”-nak nevezik. Nevét a szirtben még ma is fészkelő sólyomról kapta.
238. **Sólyomkőallya ~ Solyomkő allya ~ Pod skalou** – a *Sólyomkő* alatt található erdővel és borított terület.
239. **Sólyomkői hegy** – ebből a részből emelkedik ki a *Sólyomkő*. Erdő borítja.
240. **Sólyomkői-patak ~ Sólyomkő-patak ~ Sólyom patak ~ Sokolí potok** – a *Sólyom forrás* táplálja. A *Sólyomkőtől* a *Bikaréten* keresztül a falu alatti kerteket is végigszeli. A község belterületén folyik össze a *Bazin-patak*kal.
241. **Sólyomkővölgy ~ Sólyomkővölgye ~ Sokolova** – a *Sólyomkői hegy* mellett húzódó völgy.
242. **Somos ~ Somosoldal ~ Somosóudal** – parlag, a *Málnás tető* alatt helyezkedik el, tőle nyugati irányban. Még ma is nagyon sok somfa borítja, melyről a nevét kapta.
243. **Somos alja**

244. **Szénabérc ~ Szénabércz ~ Senohrad** – az *Omlástól* keleti irányban található bérc.
A *Rakattyaról* és a *Zsedemről* erre húzták le a falusiak a szénát.
245. **Szénabérczető ~ Szénabércztető** – a *Szénabérc* teteje, mely egész a körtvélyesi határig húzódik.
246. **Sziget ~ Ostrov** – a *Bikaréttól* keletre lévő terület, melyet víz vesz körül.
247. **Szilicei bérc ~ Silicey bérc ~ Szilicei bércz ~ Sziliczebércz** – legelőként szolgált.
Ezen keresztül jutunk ki a *Kohányba*.
248. **Szójákszőlő**
249. **Szombatvölgy ~ Szombatvőügy ~ Sobotova** – az *Omlásból* nyíló egyik völgy.
Nyugati irányban az első.
250. **Szombatvölgyfej** – a *Szombatvölgy* teteje, mely a *Rakattyára* vezet ki.
251. **Szőlőhegy ~ Szőlőhegyek ~ Vinice** – a *Magos* középső része, mely több szőlőből, kertből és gyümölcsösből áll. Belenyúlik a *Jablonca-karájba*.
252. **Szőlőkút**
253. **Szörnyű kút** – a *Bikarét* feletti vadászház alatt ered. A terület egykori elnevezése a *Példánykert*. A falu vízellátását biztosítja. Nevét szörnyen hideg vizéről kapta, mely azonban télen mégsem fagy be soha. Az innen eredő vizet régen gyógyvízként tartották számon.
254. **Tanyafa** – a *Szilicei bércnél* található terület. Nevét egy fáról kapta, mely mellett a dolgozni kijáró férfiak tanyáztak időnként.
255. **Templomkert** – a *Katolikus templom* ezen a területen áll.
256. **Tilalmas ~ Tilalmas oldal ~ Oldal** – a *Bikaréttel* szemben található domb. Egyes magyarázatok szerint a neve onnan ered, hogy grófi erdők voltak rajta, így tilos volt oda járni a helybélieknek. Mások úgy tartják, egy erdész tiltotta meg a helyieknek a tölgyfák kivágását ezen a részen.
257. **Tilalmas tető ~ Vystupný** – a *Tilalmasnak* a tetejét hívják így, mely átvezet a *Kavacsosra*. Erdő és tisztások található rajta.
258. **Tógátalja**
259. **Torna-patak ~ Turniansky potok ~ Turňa** – a *Bazin-patak* és a *Sólyomkői-patak* egybefolyása, mely egész *Torna* településig folyik az *Alsóhegy* aljában.
260. **Uczkuruczfánál** – az *Uzskurusztető* aljában található terület.
261. **Uczkurucztető ~ Uzskurusztető ~ Uzskurufz tető ~ Uzskurus tető** – a *Vidásláz* mellett található erdőrész, kevés tisztással. Nevét az itt található fákról kapta.
262. **Útallya** – a *Jabloncára* vezető út és a *Pusztarét* közötti területet hívták így.
263. **Váradi** – a *Jablonca-karáj* nyugati oldala, néhányan az egész dombot hívják így.
A *Máriási-kerttől* a *Jablonca-völgy* választja el. A földrészt egykor birtokló nemesről kapta nevét.
264. **Váradi-tető ~ Váradytető**
265. **Várbikk ~ Várbik ~ Várbükk ~ Bukový var** – a falu keleti határa, magánerdők találhatóak itt, melyek valószínűleg bükkerdők. Erről kaphatta a nevét a terület, várnak azonban nincs nyoma.

- 266. Vidaláztető ~ Vidásláztető**
- 267. Vidásláz ~ Vidásláza ~ Vidáslázvölgye** – egyesek *Kis Vidáslázra* és *Nagy Vidáslázra* osztják, ez azonban nem gyakori. Nevét az itt eredő forrásról kapta.
- 268. Vidomaj ~ Vidomáj**
- 269. Villanyíl**
- 270. Vízáltal ~ Vízentúl** – *Kergesben* található terület, mely a patakon túl van.
- 271. Vizes völgy**
- 272. Zsedem** – legelő, melyre a marhákat hajtották ki. Ezen található a *Zsedenkút*.
- 273. Zsedenkút ~ Zsedemkút** – legelő, melyen forrás található.

KÉRDŐÍV

Tisztelt Adatközlő! Csobády Csilla vagyok, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem harmadéves hallgatója. Jelen kérdőívet a bakalár munkámhoz szükséges kutatás céljából készítettem. Témám Jablonca község helyneveinek vizsgálata, a kérdőívben szereplő kérdések ehhez kapcsolódnak. Válaszaikat kizárólag kutatási célokra fogom felhasználni, a kitöltéssel hozzájárulnak az Önök által megadott adatok feldolgozásához. A kérdőív természetesen teljesen anonim, nevüket nem kell sehol sem feltüntetni. Köszönöm szépen a segítséget!

1. Neme: a) nő b) férfi
2. Életkora: _____
3. Nemzetisége: _____
4. Anyanyelve: _____
5. Foglalkozása: _____
6. Kérem, adja meg az iskolai végzettségeinek szintjét, illetve válassza ki a nyelvet, melyen a képesítést megszerezte!

	magyar	szlovák	egyéb: _____
Alapiskola			
Szakiskola			
Érettségivel végződő szakiskola/gimnázium			
Főiskola/egyetem			

7. Mióta él Jabloncán?
a) születésem óta b) 0–5 éve c) 6–10 éve d) 11–20 éve e) több mint 20 éve
8. Milyen gyakran használja a szlovák nyelvet?
a) napi szinten b) elég gyakran c) ritkán d) egyáltalán e) egyéb:
9. Értékelje szlovák nyelvű tudását 1-10-es skálán! (1-es a leggyengébb, 10-es a legerősebb)

1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

10. Miből eredezteti a falu nevét (Jablonca) a helyi lakosság?

11. Ön szerint szükséges, hogy a helyi lakosok ismerjék a településen létező helyneveket/földrajzi neveket? Indokolja válaszát!

12. Saját bevallása szerint Ön mennyire ismeri a Jabloncán létező helyneveket/földrajzi neveket? (1-es a legkevésbé, 10-es a legjobban)

1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

13. Honnan ismeri, kitől hallotta a településen lévő helyneveket?

14. Ön szerint melyek a legismertebb helynevek Jabloncán?

15. Sorolja fel az Ön által ismert összes jabloncai (bel- és külterületi) helynevet!

16. Amennyiben tudja az Ön által ismert bármely helynév névadási indítékát, tüntesse fel, mi alapján nevezték el az adott helyet (pl. *Rózsa utca* – az utca arról kapta a nevét, hogy az ott lakók közül többen foglalkoztak rózsatermesztéssel)!

17. Mely helynek van több megnevezése? Írja le az egy helyet azonosító szóbeli, élőnyelvben használatos alakváltozatokat (pl. *Rózsa utca* : *Rúzsza ucca* : *Virágos ucca*)!

18. Mely magyar jabloncai helynevek rendelkeznek szlovák névpárral/névmegfelelővel? Tüntesse fel a magyar–szlovák helynévpárokat (pl. *Rózsa utca : Ružová ulica*)!
19. Mikor használja (szóban vagy írásban) a magyar jabloncai helyneveket?
20. Mikor használja (szóban vagy írásban) a szlovák jabloncai helyneveket?
21. Az Ön által felsorolt összes helynevet lokalizálni is tudja?
22. Amennyiben tudja, lokalizálja a jabloncai helyneveket egy Ön által készített térképen! (Amennyiben ezt túl nehéznek gondolja, írja körül, hol található az adott hely.)

A kérdőív véget ért. Köszönöm szépen a türelmét és segítségét!

MENTÁLIS TÉRKÉPEK

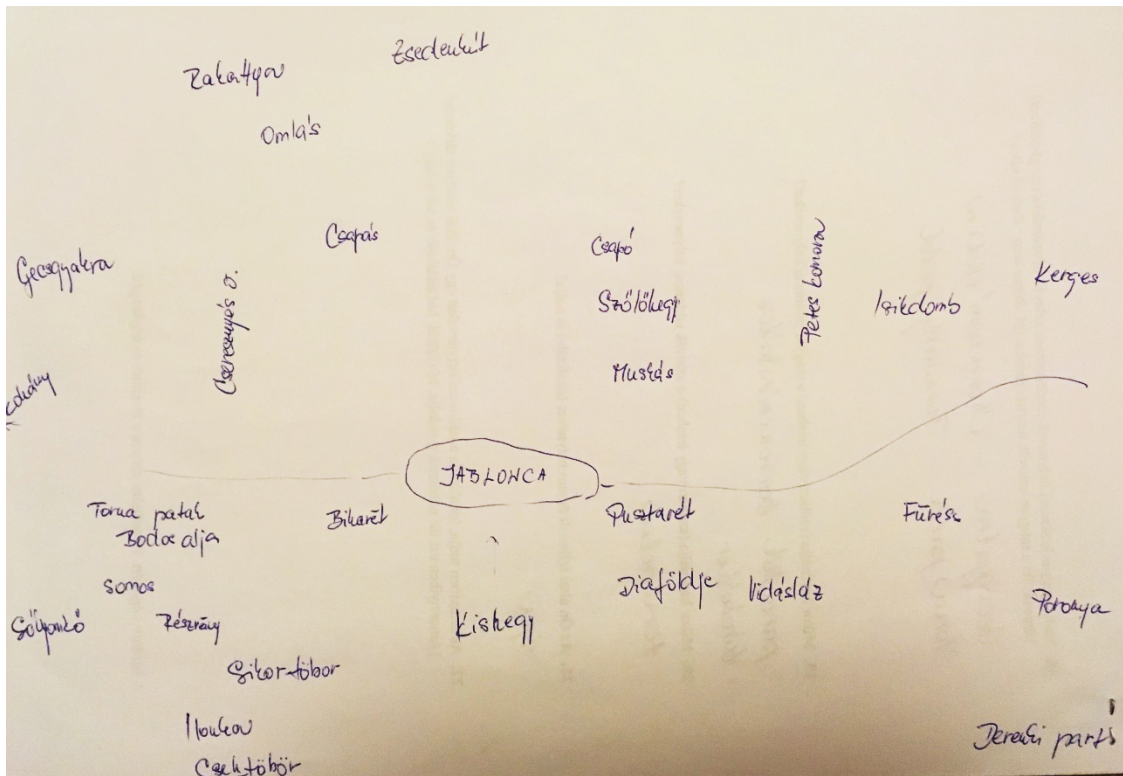
A mentális térképek kiegészítésként szolgáltak mind a kérdőíveknél, mind az interjúzás során. Azt mutatják be, hogyan képzei el az egyén a helynevek elhelyezkedését a fejében. A 37 kérdőívet kitöltő közül nem mindegyik rajzolta le saját térképét, igyekeztem tehát kiválasztani a legjobbakat közülük. Az interjúalanyok korukból kifolyólag szintén kevesen rajzoltak, így csak a 32 éves polgármester által rajzolt mentális térképet közlöm.

Kérdőívekből származó mentális térképek

1. korcsoport: 14 éves nő (szlovák nemzetiségű, diák)

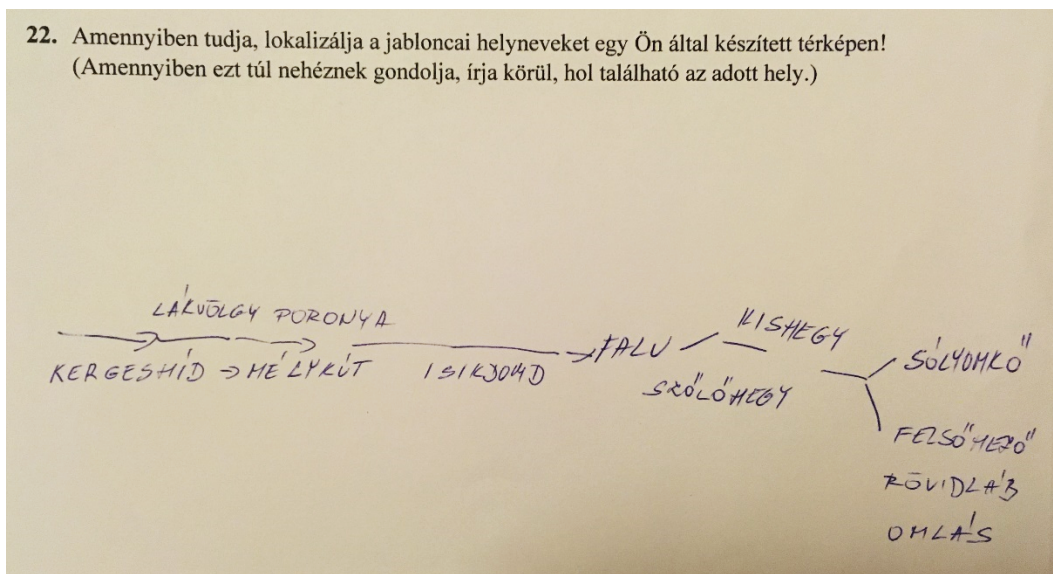

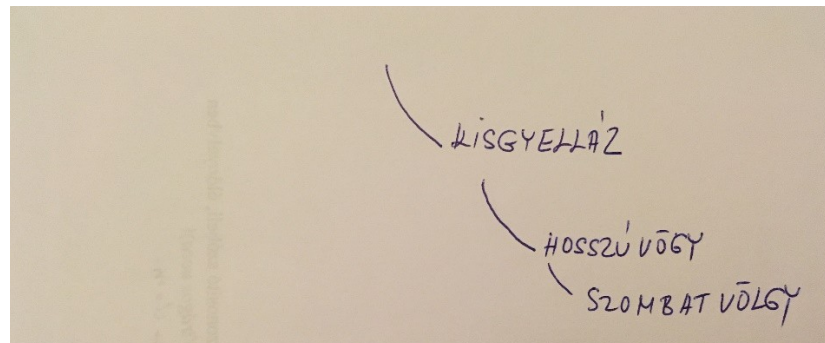
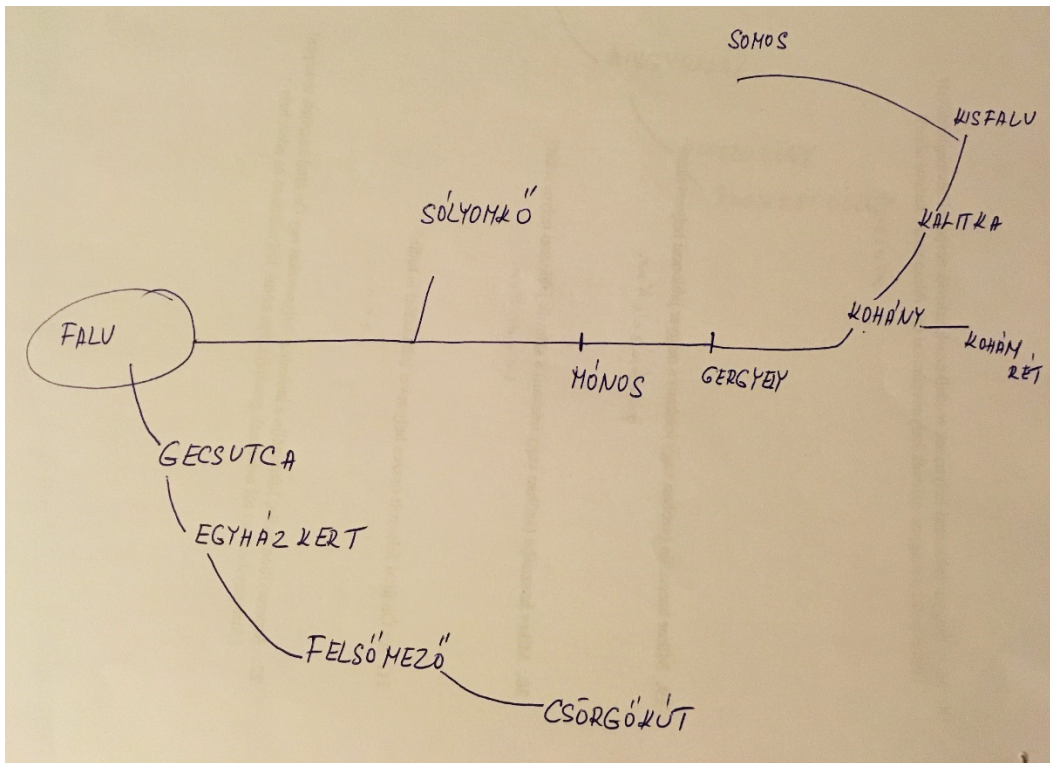
4. korcsoport: 56 éves nő (magyar nemzetiségű, könyvelő)

22. Amennyiben tudja, lokalizálja a jabloncai helyneveket egy Ön által készített térképen!
(Amennyiben ezt túl nehéznek gondolja, írja körül, hol található az adott hely.)

5. korcsoport: 67 éves férfi (magyar nemzetiségű, nyugdíjas)

Az interjúzás során készült mentális térkép

32 éves férfi (magyar nemzetiségű, polgármester, kezdő vadász)

